

อัมมาร สยามวาลา และคณะ.(2537). *อนาคตอุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาลไทย*. กรุงเทพฯ:

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

อำนวย ปะติเส.(2517). *เศรษฐกิจการค้าน้ำตาลทราย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ภาษาอังกฤษ

Bourdieu, pierre. (1984). *Distinction : A Social Critique of The Judgement of Taste*.
London : Routledge & Kegan Paul.

Falk, Pasi. (1994) *The consuming body*. London : Sage.

Levenstein, Harvey. (1993). *Paradox of Plenty: A Social History of Eating in Modern America*. New York: Oxford University Press.

Lupton, Deborah. (1996) *Food, the Body and the Self*. London : Sage.

Mintz, Sidney W. (1986). *Sweetness and Power: A Place of Sugar in Modern History*.
New York: Penguin Book.

Reid, Anthony. et al. (1998). *Southeast Asian Exports Since The 14th Century : Cloves, Pepper, Coffee, and Sugar*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.

Warde, Alan. (1997). *Consumption, Food and Taste*. London : Sage.

ไม่เห็น ไม่ได้ยิน แต่เข้าใจ: ผัสสะ ประสบการณ์ชีวิต และ ความรู้ของผู้พิการ

วัชรารัตน์ วัชรกุลย์

■ พูดกันด้วยใจ

ที่บริเวณทางเข้าสถาบันปรีดี พนมยงค์ มีคนเดินเข้าออกกันพลุกพล่าน เราหาที่จอดรถบริเวณริมถนนที่เลยทางเข้าไปเล็กน้อย และเมื่อเดินย้อนมายังบริเวณตัวอาคารสถาบันเราจึงเริ่มเห็นเด็ก ๆ ในชุดนักเรียนทั้งระดับประถมและมัธยมเกือบ 500 คน ยืนกันอยู่ทั่วไป บ้างก็เข้าแถวยืนรอคิวเล่นเกม บ้างกำลังเล่นเกมสเปาเป้า-ทอยห่วงชิงรางวัล บ้างเข้าแถวรอรับของแจก ทุกคนมีสีหน้าสนุกสนานร่าเริงโบกไม้โบกมือกันอย่างขุละมุน แม้ผู้คนจะแออัดมากมายแต่เสียงก็ไม่อีกที่กึกกรึกโครมมากนัก

เราพากันเดินเข้าไปข้างใน และได้ทราบว่างานจะเริ่มช้ากว่าที่กำหนดประมาณครึ่งชั่วโมง เพราะเด็ก ๆ สนุกกับกิจกรรมข้างนอกมากจนทำให้ช่วงรายการบนเวทีต้องเลื่อนเวลาออกไป แต่อย่างไรก็ตามเราก็ได้รับเชิญเข้าไปนั่งข้างใน บริเวณที่นั่งชมแถวที่สองถัดจากที่นั่งของกรรมการจัดงานวันนี้

ระหว่างที่นั่งรอ สังเกตเห็นได้ว่า แม้ผู้คนเขาทำงานกันวันทั้งฝ่ายเวที แสงสี และเสียง แต่ทุกคนก็ทำงานกันอย่างเงียบ ๆ เมื่อได้เวลาที่รายการบนเวทีใกล้จะเริ่ม เด็กนักเรียนที่อยู่ด้านนอกจึงเข้ามานั่งจนเต็มห้องประชุม แม้จะมีเด็กนักเรียนจำนวนมากในห้องประชุม แต่ก็ไม่ได้ทำให้เกิดเสียงแข็งแรงแมีการทักทายกันเมื่อคนที่เคยรู้จักมักคุ้นมาเจอกัน จนในที่สุดแสงไฟก็ถูกหริ่งจนมืดเป็นสัญญาณให้เรารู้ว่ารายการแสดงกำลังจะเริ่มแล้ว

ลีลาการแสดงชุด “สัมผัส” ของเด็กนักเรียนหญิงห้าคน เริ่มขึ้นเป็นรายการแรก ดวงหน้าที่ตกแต่งไว้งดงามน่ารักเชิดสายตามึงหวั่นเพลงพร้อมรอยยิ้มที่โปรยสู่ผู้ชมตลอดเวลา แขนขาที่ขยับไหวร่ายรำด้วยท่วงท่าตามเนื้อหาของเพลงอย่างเหมาะสมงดงาม “.....ไปซื้อมะละกอลูกพอเหมาะ ๆ สับ ๆ เฉาะ ๆ ไม่ต้องมากม้าย ตำพริกกับกระเทียม ยอดเยียมกลืนไอ มะนาว น้ำปลา น้ำตาลทราย น้ำตาลปีบก็ดี.....กลิ่นหอมยวนยั่ว น่าน้ำลายไหล.....” การแสดงจบลงด้วย นักแสดงทุกคนหยุดนิ่งอยู่ในท่าต่าง ๆ ตรงกลางเวที หันตามึงหวั่นเพลงที่จบลงพอดี แม้จะเป็นการแสดงที่น่าประทับใจ แต่เสียงปรบมือกลับไม่ได้ดังกระหึ่มมากมายนัก ผู้ชมส่วนใหญ่เพียงแต่ชูมือสองข้างขึ้นเหนือศีรษะและ

¹ นักวิจัย สำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข

สัปดาห์เหมือนที่เซียร์ลิตเตอร์เขาทำกันเท่านั้น เพื่อเป็นสัญลักษณ์แสดงความชื่นชม หากไม่รู้มาก่อนก็คงไม่เชื่อหรือกว่าเด็ก ๆ เหล่านี้ ทุกคนหุนหวนสนิทไม่สามารถได้ยินเสียงอย่างที่เราได้ยินเลย

การแสดงละครชุดเล็กและการแสดงที่เป็นศิลปวัฒนธรรมคนหุนหวนได้ผ่านไปอีกหลายชุด โดยมีผู้บรรยายให้แก่คนหูตึงที่ไม่รู้ภาษามือฟัง แรก ๆ เรา รู้สึกว่าการพากษ์ทำการแสดงด้วยภาษาพูดให้เราเข้าใจเนื้อหาเป็นความจำเป็นมาก มิฉะนั้นก็คงไม่รู้เรื่อง ในขณะที่นักแสดงเขาไม่ได้ยินเสียงพากษ์เลยแต่เขาก็แสดงได้อย่างสอดคล้องกับการพากษ์ จนเรารู้สึกกลมกลืนสนุกสนานไปกับเนื้อหาของการแสดง บางครั้งการแสดงตลกมากเราถึงกับหัวเราะกันดังลั่น เราก็ได้ยินเสียงหัวเราะของผู้ชมหุนหวนเหมือนกัน แม้เขาจะเปล่งเสียงออกมาเป็นเสียงที่แตกต่าง แต่เราก็มารู้ว่าเราอยู่ในอารมณ์เดียวกัน และเราก็มารู้สึกว่าเสียงพากษ์เป็นส่วนเกินของการแสดงขึ้นมาทีละน้อย ๆ

การแสดงเต้นแอโรบิคเป็นอีกรายการหนึ่งที่น่าประทับใจมาก การเต้นด้วยลีลาท่าทางที่สวยงาม ดูอ่อนช้อยงดงามแต่เข้มแข็งและมีพลังด้วยการออกจังหวะที่กระชับและแม่นยำ ทำให้ผู้ชมรู้สึกเข้าใจและอยากจะลุกขึ้นยืดเส้นยืดสายไปกับเขาด้วย นอกจากนั้นการแสดง “ลิปซิงค์” ด้วยเพลงจูบเย้ยจันทร์ ที่สองชายแต่งกายเป็นชายหญิงเป็นผู้แสดง ก็สร้างความเคลิบเคลิ้มและฉงนฉวยว่า คนหุนหวนสามารถทำท่าร้องเพลงได้ตามจังหวะดนตรีทั้งที่ไม่ได้ยินเสียงได้อย่างไร?

สุดท้ายเป็นรายการสำคัญที่สุดที่ทุกคนรอคอย คือ การแสดงละครเรื่อง “พระอภัยมณี” โดยนักแสดงหุนหวน เช่นเดิมสำหรับคนหูตึงก็จะมีพากษ์ภาษาพูดให้ฟัง เมื่อเวลาที่อาจจะมีความเลื่อมกันบ้างระหว่างการพากษ์กับการแสดง เราจะรู้สึกว่าคนพากษ์ พากษ์ไม่ตรงหรือไม่ทันมากกว่าที่จะรู้สึกว่านักแสดง แสดงไม่ตรงกับพากษ์ เมื่อการแสดงจบลงทั้งนักแสดงและผู้ชมก็มาทักทายกันด้วยภาษามือ ทุกคนหน้าตามีความสุข ด้วยเหตุนี้กระมังที่เขาตั้งชื่องานนี้ว่า งาน “พูดกันด้วยใจ” เพราะพวกเขาพูดด้วยภาษาที่สังคมกำหนดไว้ไม่ได้ แต่พวกเขาสามารถพูด (ที่หมายถึงการสื่อสาร) กันด้วยใจ ทำให้นึกถึงวลีของคนหุนหวนที่ว่า “มือสื่อภาษา ตาสื่อหัวใจ” นั่นคงเป็นวิธี “พูดกันด้วยใจ” ของเขานั่นเอง แต่สิ่งที่ค้างคาใจคือความรับรู้และเข้าใจของพวกเขาเกิดได้อย่างไร? และความรู้หรือความจริงในโลกของเขานั้นเหมือนหรือต่างกับของคนอื่น ๆ หรือไม่? อย่างไร?

■ แจ้งด้วยจิต: สัมผัส ความสุข และ ความสำเร็จ

เมื่อก้าวเข้าไปในบ้านเรารู้สึกได้ถึงความอบอุ่น ผ่อนคลาย กับการทักทายและพูดคุยที่เป็นกันเองของเจ้าของบ้าน ทุกอย่างในบ้านดูสะอาดตาและเป็นระเบียบ ความเป็นครูบาอาจารย์ของท่านทั้งสองหรืออย่างไรที่ทำให้บ้านเรือนมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยเช่นนี้ และเพราะวันนี้เป็นวันหยุดพ่อแม่และลูกชายลูกสาวจึงอยู่กันพร้อมหน้า

ภายในห้องรับแขกเราเห็นภาพถ่ายวันรับปริญญา ที่ถ่ายพร้อมหน้ากันทั้งครอบครัวมากกว่า 2 ภาพ เมื่อพูดคุยสอบถามจึงทราบว่า ลูกสาวคนโตของอาจารย์เจ้าของบ้านจบปริญญาโทมีงานทำเป็นหลักเป็นฐานแล้ว ส่วนลูกชายคนเล็กกำลังเรียนปริญญาโทและทำงานไปด้วย นับเป็นเรื่องที่น่าภาคภูมิใจของครอบครัวอย่างยิ่ง เรานั่งคุยกันอยู่เกือบชั่วโมงก็ย้ายไปคุยต่อในครัว โดยทำกับข้าวกันไปคุยกันไป สองสามีภรรยาเจ้าของบ้านช่วยกันทำกับข้าวอย่างคล่องแคล่ว เราแทบไม่ได้ช่วยอะไรเลยทั้งผัด แกง ต้มส่งกลิ่นหอมมารับประทาน และเชื่อว่าต้องรสดีแน่ ๆ เพราะลูกชายบ้านนี้ยังพกข้าวกล่องของคุณแม่ไปเป็นมื้อกลางวันทำงานทุกวัน ภาพที่เห็นในวันนี้ทำให้เราเปลี่ยนความคิดที่ว่าคนตาบอดไม่ควรยุ่งเกี่ยวกับไฟ เพราะอาจทำให้เกิดไฟไหม้ได้ หรือคงทำอาหารไม่ได้ เนื่องจากไม่ว่าจะขึ้นตอนปอก ล้าง หั่น ผัด ปรงรส ล้วนต้องใช้สายตาทั้งนั้น

บรรยากาศในโต๊ะอาหารดีมาก ปกติเรามักเห็นพ่อแม่ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นแม่คอยดูแลเด็กกับข้าวให้ลูก แต่บ้านนี้เขาต่างดูแลกันและกันดีมาก น่าปลื้มใจ จนเราอดใจไม่ได้ที่จะถามออกไปว่า “คุณพ่อคุณแม่เลี้ยงลูกกันมาอย่างไร? ลูกจึงเป็นเด็กดี น่ารักอย่างนี้ ทั้ง ๆ ที่ตาก็มองไม่เห็นทั้งสองคน” ซึ่งทั้งสองท่านบอกว่า “...เลี้ยงด้วยความรัก แม้ตาจะมองไม่เห็นแต่เราก็สัมผัสได้ พุดได้ และได้ยินการเคลื่อนไหวและเสียงพูดของลูก เท่านั้นก็มากพอแล้ว เราทำทุกอย่างที่พ่อแม่ทั่วไปพึงทำให้ลูก พ่อแม่ได้เลี้ยงเรามาอย่างไร เราก็เลี้ยงลูกของเราแบบนั้น เมื่อพวกเขาโตขึ้นก็จะมีดีมีชนบ้าง เราก็เอากะพรวนผูกข้อเท้าเขาไว้ ไปชนตรงไหนเราก็จะรู้ เมื่อเขาทำผิดเราก็จะพูดสอนเขา เพราะการมองไม่เห็นทำให้เราสัมผัสกันมากขึ้น มันจึงเป็นความใกล้ชิดผูกพันและเข้าใจ ที่สำคัญเราได้แสดงถึงความมุ่งมั่นสร้างฐานชีวิตให้พวกเขา ไม่ว่าจะเป็นบ้านของตัวเอง การศึกษาที่ไม่น้อยหน้าคนอื่น ๆ สิ่งเหล่านี้คงทำให้ลูก ๆ แข็งใจถึงความเป็นพ่อแม่ของเรา...”

■ ผัสสะสร้างโลก

มนุษย์เรามีชีวิตอยู่ด้วยความรู้หรือความจริงที่ไม่เพียงแต่จะถูกสร้างจากวัฒนธรรมในสังคม ความรู้และความจริงเหล่านั้นยังถูกสร้างผ่านผัสสะและการรับรู้ของมนุษย์เองด้วย^{2,3} โดยที่การทำงานของประสาทสัมผัสต่าง ๆ (sense bases) ในแต่ละช่วงระยะเวลาของการรับรู้ ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างแยกส่วนแต่จะเกิดขึ้นผสมผสานไปพร้อม ๆ กันตามสัญญาณทางธรรมชาติที่ส่งออกมาของสิ่งที่จะรับรู้ (sense

² Berger & Luckman. 1969. *The Social Construction of Reality: A treatise in the sociology of knowledge*. Anchor Books, Doubleday & Company, Inc. Garden City, New York. Pp.1, 47-48.

³ David Howes . 1991. *The Varieties of Sensory Experiences*. Chapter 1: Introduction 'To Summon All the Senses' Pp.3-21. University of Toronto Press. Canada.

objects)⁴ แต่เทคโนโลยีและการสื่อสารที่ถูกสร้างขึ้นตามวิถีคิดของสังคมที่ทันสมัย มักจะมีความโน้มเอียงที่จะรับใช้ประสาทสัมผัสเฉพาะมิติทางการมองเห็นและการได้ยินเป็นส่วนใหญ่ ที่ซึ่งสามารถผลิตซ้ำและใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่า⁵ ทำให้ระยะทางและเวลาไม่ใช่ข้อจำกัดของการมีปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์อีกต่อไป และที่สำคัญปฏิบัติการการรับรู้โดยประสาทสัมผัสทั้งสองมิติ คือการได้ยินและการมองเห็น เกิดขึ้นผ่านสื่อกลางที่เรียกว่า “ภาษาพูด” ของมนุษย์ที่มีใช้กันมาก่อนหน้าแล้ว โดยมี “ตัวอักษร หรือ คำ” เป็นตัวกำกับความหมายและความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งในโลก⁶ เมื่อผัสสะการรับรู้เป็นเสมือนเครื่องมือสำคัญในการรับรู้โลกของมนุษย์ที่อาจแตกต่างกันหลากหลายกันไป และการที่สังคมสมัยใหม่ปล่อยให้ “ภาษาพูด” ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางเพียงภาษาเดียว เราจะแน่ใจได้อย่างไรว่าชุดความรู้ในสังคมที่ถูกสร้างด้วยภาษาดังกล่าว จะไม่ไปกดทับความรู้ที่เกิดจากผัสสะการรับรู้อื่นที่อธิบายความหมายด้วยภาษาพูดไม่ได้⁷

สถานการณ์ของโลกปัจจุบันที่เป็นอยู่เช่นนี้ เป็นความยินยอมพร้อมใจของมนุษย์ทุกคน หรือมนุษย์กำลังถูกคุกคามจากการกดขี่ครอบงำของอำนาจหรือกฎเกณฑ์ใดกันแน่ หากมนุษย์เกิดมา มีประสาทสัมผัสที่จำกัดลงไปบ้าง เช่น ตาบอด หูหนวก ไม่สามารถรับรู้ได้ด้วยการมองเห็นและการได้ยิน มนุษย์จะยังคงเรียนรู้และรับรู้โลกเพื่อการดำรงอยู่ได้หรือไม่? อย่างไร? ยังมีกฎเกณฑ์หรือวิธีการรับรู้โลกอื่นได้อีกหรือไม่ที่มนุษย์ยังสามารถทำได้ โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งด้วยหู ด้วยตา แต่สามารถเข้าใจได้

การศึกษาเกี่ยวกับความรู้และความจริงที่ถูกสังคมสร้างขึ้น ในช่วงที่ผ่านมาเน้นถึงอิทธิพลของวัฒนธรรมในสังคมหนึ่ง ๆ ที่ทำให้ความรู้และความจริงเหล่านั้น มีความแตกต่างกันไป อีกทั้งยังสร้างความตระหนักถึงความสำคัญ ของการที่คนนอกควรทำความเข้าใจผ่านสายตาของคนในสังคมวัฒนธรรมนั้น ๆ ด้วย อย่างไรก็ตามการศึกษาเหล่านั้นยังขาดการเน้นย้ำว่าแท้จริงแล้วแม้ภายใต้บริบทสังคมวัฒนธรรมเดียวกัน หากมนุษย์มีผัสสะการรับรู้ที่แตกต่างกันออกไป เช่น หูหนวกหรือตาบอด ความจริงและความรู้ที่ถูกสร้างขึ้นจากประสบการณ์ชีวิตของเขาเหล่านั้น อาจ

⁴ David Howes . 1991. Chapter 11: Sensorial Anthropology. In *The Varieties of Sensory Experiences*. University of Toronto Press. Canada. Pp.167-191.

⁵ Hannah Arendt. Ed. 1969. “The Work of Art in the Age of Mechanical Reproduction.” In *Illuminations, Walter Benjamin: Essay and Reflections*. Translated by Harry Zohn. Schocken Books. New York. Pp.217-251.

⁶ Walter J. Ong. 1991. Chapter 1: The Shifting Sensorium. In David Howes. Ed. *The Varieties of Sensory Experiences*. University of Toronto Press. Canada. Pp.25-30.

⁷ C. Nadia Seremetakis. 1994. *The Sense Still: Perception and Memory as Material Culture in Modernity*. Westview Press. Boulder- San Francisco- Oxford. USA.

มีความแตกต่างไปจากความจริงและความรู้ของคนทั่วไปที่มีผัสสะการรับรู้ที่ไม่เหมือนกัน ซึ่งก็ควรได้รับการทำความเข้าใจผ่านมุมมองของคนในเช่นกัน

สิ่งที่บทความนี้ต้องการนำเสนอ *ประเด็นที่หนึ่ง* คือ ความแตกต่างของผัสสะการรับรู้ทำให้มนุษย์มีประสบการณ์ที่ต่างกัน ซึ่งไม่เพียงเพราะอคติที่สังคมมีต่อผู้พิการเท่านั้น แต่เพราะผัสสะการรับรู้ที่แตกต่างไปของผู้พิการนั้นได้สร้างให้โลกของผู้พิการมีลักษณะที่ต่างออกไป และแม้ว่าจะมีประสาทการรับรู้ที่แตกต่างไปจากที่คนส่วนใหญ่มี ผู้พิการก็ยังสามารถที่จะรับรู้และเข้าใจความเป็นจริงในโลกได้ อีกทั้งยังสามารถสร้างความรู้จากความจริงที่เขาได้ประสบ และนำมาใช้ในการดำรงชีวิตให้เป็นปกติได้เช่นคนทั่วไป *ประเด็นที่สอง* เมื่อความรู้และความจริงในโลกของคนที่มีประสาทสัมผัสที่แตกต่าง ถูกคุกคามจากชุดความรู้และปฏิบัติการบนสนามความหมายที่กว้างกว่าของคนที่มีประสาทสัมผัสครบถ้วนหรือมากกว่า มันได้ก่อให้เกิดความคับข้องใจและผลักดันให้เกิดการดิ้นรนขวนขวาย และก้าวเข้าสู่สนามความหมายที่กว้างกว่านั้น เพื่อให้มีตำแหน่งแห่งที่ของตนที่สัมพันธ์กับคนอื่นอย่างมีความหมายเป็นที่เข้าใจและสามารถปฏิบัติการทางสังคมร่วมกันได้ และ *ประเด็นสุดท้าย* คือ การลดทอนศักยภาพในการใช้ประสาทสัมผัสเพื่อการรับรู้ของมนุษย์ โดยวิธีคิดที่มากับความเจริญก้าวหน้าของโลกที่ทันสมัย ซึ่งอาจลดทอนความเป็นมนุษย์และการดำรงอยู่อย่างเกื้อกูลกันให้ค่อย ๆ หดไปทีละน้อย ๆ โดยเราไม่รู้ตัว จนลืมไปว่า “แม้ไม่เห็น ไม่ได้ยิน แต่มนุษย์ก็ยังรับรู้และเข้าใจได้” โดยบทความนี้จะนำเสนอมุมมองดังกล่าว ผ่านเรื่องราวและประสบการณ์ชีวิตของคนทั้งหูหนวกและตาบอด ที่บอกเล่าด้วยงานเขียนของเธอเองที่ชื่อ “The Story of My Life by Helen Keller.”⁸

■ การสร้างความรู้/ความจริงทางสังคม กับ ผัสสะการรับรู้ของมนุษย์

ดังที่กล่าวข้างต้นว่า มนุษย์เรามีชีวิตอยู่กับความรู้หรือความจริงที่ไม่เพียงแต่จะถูกสร้างจากวัฒนธรรมในสังคม ความรู้และความจริงเหล่านั้นยังถูกสร้างผ่านผัสสะและการรับรู้ของมนุษย์เองด้วย นักปรัชญาและนักทฤษฎีทางสังคมได้ให้ความสนใจกับการรับรู้และการสร้างความจริงมายาวนาน แม้แนวคิดทฤษฎีที่ใช้จะมีความแตกต่างกันอยู่บ้าง แต่อาจกล่าวได้ว่ามีความเข้าใจร่วมกันประการหนึ่ง ที่ถือว่าประสบการณ์ความรู้ของมนุษย์เป็นกระบวนการวิภาษทางสังคม (Social dialectic process) ซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบที่สำคัญ คือ การรับรู้และเข้าใจสรรพสิ่งของโลกภายนอก

⁸ อารักษ์ ขาดิบุรุษ (ผู้แปล). 2512. “ชีวิตของข้าพเจ้า โดย เฮเลน เคลเลอร์” สำนักพิมพ์ก้าวหน้า จัดพิมพ์สำหรับบรรณาธิการนิตยสาร เสรีภาพ. พระนคร. จากเรื่องเดิมโดย Helen Keller. 1905. “The Story of My Life, Part I”. Doubleday & Company, Inc.

(internalization) การแสดงออกซึ่งความคิดหรือความหมายภายในของปัจเจกบุคคลออกสู่โลกภายนอก (externalization) เพื่อแลกเปลี่ยนกับคนอื่นในสังคม และ การสร้างความหมายและความ เป็นรูปธรรมให้แก่สรรพสิ่ง (objectification) การที่มนุษย์จะสามารถดำรงอยู่อย่างมีความสัมพันธ์ใน โลกเดียวกัน หมายถึง การเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการดังกล่าว⁹

ในชีวิตประจำวัน มนุษย์จึงต้องพยายามค้นคว้า เข้าใจ ความหมายที่เสมือนกฎเกณฑ์ทาง สังคม ที่จะช่วยให้เขาจัดความสัมพันธ์ของตัวเองกับสรรพสิ่งที่อยู่รอบ ๆ ตัวได้อย่างถูกต้องเหมาะสม กับกาลเทศะ หากความพยายามดังกล่าวไม่บรรลุผล จะมีผลให้บุคคลนั้น ๆ จะต้องจมอยู่กับโลกอัน สับสนไร้ระเบียบไม่มีความหมาย

ในกระบวนการที่มนุษย์รับรู้โลกภายนอกเข้าสู่ตน และสื่อความหมายระหว่างกันนั้น มนุษย์ได้ สร้าง "ความรู้" และ "ความจริง" ที่ใช้สำหรับการดำรงชีวิตร่วมกัน แต่นี้ก็ไม่ได้หมายความว่าโลกแห่ง ความจริงและความรู้ของทุกคนที่อยู่ร่วมกันในสังคม จะเป็นเอกภาพเหมือนกันหมด โลกแห่งความจริง ของแต่ละคนอาจไม่เหมือนกันไปเสียทั้งหมด แต่จะเหมือนกันพอเพียงที่จะใช้ชีวิตร่วมกันได้ แม้ว่าใน ส่วนอื่นที่เหลืออาจแตกต่างกันมากกว่าส่วนที่เหมือนกันก็ตาม

"คนพิการ" มีความเป็นอยู่ในสังคมไทยที่คล้ายคลึงกับผู้คนอีกหลายลักษณะที่มีความ แตกต่างจาก "คนทั่ว ๆ ไป" เช่น วัยรุ่น คนชรา คนจน เป็นต้น ความเป็น "คนที่แตกต่าง" ในสังคมของ คนพิการ เป็นความรู้และความจริงที่คนอื่นสร้างขึ้นมามองเขา แขนงตัวเขา โดยความรู้และความจริง เหล่านั้น กลายเป็น "สามัญสำนึก" ที่รับรู้เข้าใจกันได้ในสังคมโดยไม่ต้องตั้งคำถาม และคนพิการเองก็ อาจจะรับหรืออ้างอิงไปเป็นความจริงเกี่ยวกับตัวเองด้วย รวมทั้งมีการต่อต้านโต้แย้งปฏิเสธในเวลา เดียวกัน¹⁰ ความแตกต่างหลากหลายของมนุษย์มักจะถูกมองด้วยการประเมินคุณค่าว่าเป็นเรื่องของ ความผิดปกติ ความเบี่ยงเบนจากมาตรฐานของสังคม "เสียง" ที่จะแสดงความคิด ความต้องการ คำอธิบายตัวเองของพวกเขา มักจะถูกสกัดกั้น กดทับไว้ด้วย "สามัญสำนึก" ของสังคม คงไว้เพียง ความเงียบงันในความรู้และความเข้าใจที่แท้จริงเกี่ยวกับ "ความแตกต่าง"

ผัสสะและการรับรู้เป็นกลไกของกระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์ ที่ผ่านองค์ประกอบของความ เป็นมนุษย์ตามคำอธิบายทางพุทธที่สำคัญ ที่เรียกว่า "ขันธ์ 5" อันมีลักษณะเป็นรูปธรรม 1 หมวด และ

⁹ Berger & Luckman, 1969. "Society as Subjective Reality." In *The Social Construction of Reality: A treatise in the sociology of knowledge*. Anchor Books, Doubleday & Company, Inc. Garden City, New York. Pp.129-130.

¹⁰ ปรีดา เฉลิมเผ่า กอนันทกุล "คำนำ: รายชื่อสังคมไทย" ใน *ชีวิตรายขอบ: ตัวตนกับความหมาย* ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) อัมรินทร์พรินคิงแอนด์พับลิชชิง จำกัด (มหาชน) กรุงเทพฯ.

นามธรรม 4 หมวด ซึ่งเมื่อมารวมกันทำให้เกิดบัญญัติ เช่น บุคคล ตัวตน^{11,12,13} ซึ่งสามารถอธิบายในภาพนึ่งก่อน เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจถึงกลไกการทำงานการเรียนรู้โลกของมนุษย์ภายหลังได้ดังนี้ คือ

1. รูปขันธ์ (Corporeality) หมายถึงส่วนประกอบของร่างกายที่เป็นรูปธรรมทั้งหมด รวมทั้งส่วนที่เป็นชีวภาพและจิตใจที่เป็นตัวรับประสาทสัมผัส (sense bases) คือ ตา (eyes) หู (ears) จมูก (nose) ลิ้น (tongue) กาย (body) และใจ (mind) ซึ่งมีเฉพาะในคำอธิบายทางพุทธ
2. เวทนาขันธ์ (Feeling or Sensation) หมายถึงส่วนที่เป็นการเสวยอารมณ์ ความรู้สึกสุข ทุกข์ หรือเฉยๆ ต่อสิ่งที่รับรู้ (sense objects) อันได้แก่ ภาพ (form or sight) เสียง (sound) กลิ่น (smell) รส (taste) สัมผัส (touch) และสิ่งที่จิตนึกคิดถึงได้ (cognizable object) สิ่งนี้จะเป็นตัวทำให้เกิดการไขว่คว้าต้องการ หรือการหลีกเลี่ยง
3. สัญญาขันธ์ (Perception) หมายถึง ส่วนที่เป็นตัวกำหนดความหมาย หรือการหมายรู้ เป็นกระบวนการเรียกเก็บ รวบรวม หรือสังสมข้อมูลของการเรียนรู้สรรพสิ่ง ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นวัตถุดิบของความคิดของมนุษย์นั่นเอง อาจมีส่วนที่ไม่พึงประสงค์คือ การยึดติดตามสัญญาจะเป็นตัวปิดกั้นไม่ให้สามารถเข้าถึงความจริงแท้ที่อยู่ลึกลงไปได้
4. สังขารขันธ์ (Mental formation) เป็นส่วนที่ปรุงแต่งจิตให้ดี ชั่ว หรือเป็นกลาง โดยมีเจตนาหรือความตั้งใจเป็นตัวนำร่วมด้วยเสมอ อาจเป็นความนึกคิดชั่วต่างๆ เช่น ศรัทธา เมตตา ปัญญา โมหะ มานะ เป็นต้น ซึ่งจะเริ่มเองได้และเป็นฝ่ายกระทำต่ออารมณ์
5. วิญญาณขันธ์ (Consciousness) คือส่วนที่เป็นความรู้แจ้งในอารมณ์ทางประสาทสัมผัสทั้งด้านชีวภาพทั้ง 5 และทางจิตใจ คือ การเห็น (eye conscious or visual sense) การได้ยิน (ear conscious or acoustic sense) การได้กลิ่น (nose conscious or olfactory sense) การรู้รส (tongue conscious or gustatory sense) การรู้สัมผัสทางกาย (body conscious or tactile and proprioceptive senses) และการรู้อารมณ์ทางใจ (mind conscious or emotional sense) ซึ่งทั้งหมดนี้รวมเรียกว่า จิต ซึ่งก็คือวิญญาณ เป็นความรู้ประเภทยืนพื้นเป็นฐานและเกี่ยวข้องกับนามขันธ์อื่นๆ

¹¹ พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). 2538. พุทธธรรม: อนุธรรมชาติและคุณค่าสำหรับชีวิต. กรุงเทพฯ. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

¹² อภิชาติ พันธเสน. 2544. พุทธเศรษฐศาสตร์: วิวัฒนาการ ทฤษฎี และการประยุกต์กับเศรษฐศาสตร์สาขาต่าง ๆ. สำนักพิมพ์อัมรินทร์. กรุงเทพฯ.

¹³ วิจิต เปาณิล. 2546. พุทธกระบวนการทัศน์: เพื่อสุขภาพและการเยียวยาในสังคมไทย. แผนงานวิจัยปรัชญาวิทยาศาสตร์และกระบวนการทัศน์สุขภาพ. สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.

การสื่อสารรับรู้ระหว่างความรู้เกี่ยวกับโลกภายนอกทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม และความรู้สึกนึกคิดของโลกภายในของมนุษย์ จะมีส่วนที่เรียกว่า "อายตนะภายใน" (sense bases) คือ ตา หู จมูก ลิ้น กายและใจ ทำหน้าที่เป็นทวารหรือประตู หรือ แดนเชื่อมต่อให้เกิดความรู้ ส่วนลึที่นำความรู้จากโลกภายนอกมาสู่การรับรู้ภายใน คือ ส่วนที่เรียกว่า "อายตนะภายนอก" (sense objects) ได้แก่ คลื่นแสงที่นำรูปหรือแบบฟอร์ม คลื่นเสียง กลิ่น รส สัมผัส และวัตถุที่จิตนึกคิดถึงได้ ซึ่งสิ่งที่มนุษย์จะรับรู้เหล่านี้ มักจะถูกจัดการภายใต้โครงสร้างของกฎเกณฑ์ที่เรียกว่า "ภาษา"

กระบวนการรับรู้โลกภายนอก (internalization) เกิดขึ้นเมื่อสิ่งที่รับรู้ หรือ อายตนะภายนอก (sense objects) มากระทบกับประสาทการรับรู้ หรือ อายตนะภายใน (sense bases) ซึ่งก่อให้เกิดความรู้สึก (feeling) ต่อสิ่งที่รับรู้ได้เป็น 3 แบบ คือ เป็นสุข ทุกข์ หรือเฉย ๆ ขณะเดียวกันก็ทำให้เกิดการกำหนดความหมายหรือที่เรียกว่า การหมายรู้ (perception) ซึ่งจะเป็นขั้นการสังสมข้อมูลหรือความรู้ที่เกี่ยวกับสรรพสิ่งรอบ ๆ ตัว แต่ก็อาจมีความยึดติดกับความรู้หรือข้อมูลบางประการที่เคยได้รับมาก่อนหน้าได้ จากนั้นอาจมีการปรุงแต่งสิ่งที่รู้นั้น โดยจะเป็นไปตามความตั้งใจหรือเจตนา หรือความคิดตีความต่าง ๆ และที่สุดจึงรู้แจ้งในสิ่งนั้น ๆ ด้วยการประมวลทั้งความรู้สึก การหมายรู้ และการปรุงแต่งจิต ที่เกิดในขณะที่จะรับรู้ทั้งหมดในรูปแบบต่าง ๆ มาบรรจบกับประสาทการรับรู้ทั้งกายและใจที่กำลังทำงานอยู่ และนี่คือการรับรู้โลกของมนุษย์ตามกลไกที่อธิบายทางพุทธ

เมื่อพิจารณาถึงแหล่งที่มาของสิ่งที่รับรู้ของมนุษย์ นอกเหนือจากสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติแล้ว ก็คือปรากฏการณ์ทางสังคมซึ่งเป็นการกระทำของมนุษย์ ซึ่งเป็นรูปธรรมที่ใช้ในการคิดเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในเชิงนามธรรมเกี่ยวกับชีวิตและสังคมมนุษย์ แม้ว่ามนุษย์อาจจะมีข้อจำกัดทางองค์ประกอบชีวภาพไม่ว่าจะเป็นด้านประสาทสัมผัส (sensory) หรือการเคลื่อนไหว (motor) ความจำกัดเหล่านั้นเป็นเพียงตัวสะท้อนของพลังของโอกาสและความเป็นไปได้ในการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมภายนอกเท่านั้น แต่มนุษย์ยังมีแรงขับ (drive) ในการดำรงอยู่ที่ไม่จำเพาะ ทำให้มีพฤติกรรม/การกระทำที่หลากหลาย ซึ่งจะออกมาเป็นอย่างไรนั้น ขึ้นกับการพัฒนาเจริญเติบโตของความเป็นสิ่งมีชีวิต (Ontogenic development)¹⁴ ที่เรียกว่า "มนุษย์"

¹⁴ Berger & Luckman, 1969. "Society as Objective Reality." *The Social Construction of Reality: A treatise in the sociology of knowledge*. Anchor Books, Doubleday & Company, Inc. Garden City, New York. pp.47-48.

■ เฮเลน เคลเลอร์: สตรีพิการที่มีคนเคารพมากที่สุดในต้นศตวรรษที่ 20

เฮเลน เคลเลอร์ (Helen Keller) บุคคลที่โลกให้การยกย่อง จากเด็กน้อยที่เมื่อหายจากการเจ็บป่วยที่รุนแรงในวัยเพียง 19 เดือน ก็ไม่สามารถมองเห็นและไม่ได้ยินเสียงใด ๆ ซึ่งทำให้เธอพูดไม่ได้ไปด้วย แต่ในที่สุดเธอได้กลายเป็นผู้ที่อุทิศชีวิตให้กับการต่อสู้เพื่อสิทธิสตรีและสิทธิของคนที่ไม่อาจพึ่งพาตนเองได้ และยังรณรงค์เรียกร้องเพื่อมนุษยธรรมอื่น ๆ อีกมากมาย เธอมีชีวิตอยู่ระหว่างปลายศตวรรษที่ 19 และต้นศตวรรษที่ 20 (ค.ศ. 1880-1968 หรือ พ.ศ. 2423-2511) จบการศึกษาระดับปริญญาตรีจากมหาวิทยาลัยแรดคลิฟ (สาขาสำหรัณผู้หนึ่งของมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด) เมื่ออายุ 24 ปี แม้เธอจะสูญเสียประสาทสัมผัสทั้งสามทางการมองเห็นและการได้ยินไป ซึ่งทำให้การเรียนรู้โลกและชีวิตของเธอด้วยประสาทสัมผัสมีความจำกัดลงอย่างมาก แต่เธอก็พิสูจน์ให้โลกได้เห็นว่า การเรียนรู้และการดำเนินชีวิตอย่างมีความหมายทั้งต่อตนเองและผู้อื่นของเธอยังคงดำเนินต่อไปได้ เธอจึงเปรียบเสมือนแบบอย่างของการมีชีวิตอยู่ ด้วยการให้ประสาทสัมผัสที่แตกต่างจากคนทั่วไปในสังคมเดียวกันอย่างมีคุณค่าและประสบความสำเร็จ เรื่องราวชีวิตเธอได้จุดประกายแห่งความหวังให้กับคนพิการทั่วทุกมุมโลกที่กำลังสิ้นหวังและท้อแท้ให้มีกำลังใจต่อสู้ต่อไป เมื่อเธอได้เดินทางไปทั่วโลกเพื่อพบปะกับพวกเขาในนามของมูลนิธิเพื่อคนตาบอดแห่งชาติ (สหรัฐอเมริกา)

เฮเลนถือกำเนิดในเมืองเล็ก ๆ ชื่อทัสคัมเบีย รัฐอลาบามาทางตอนใต้สุดของประเทศสหรัฐอเมริกา ในครอบครัวคนชั้นกลางฐานะดี และได้รับความเชื่อถือในระดับท้องถิ่นเป็นอย่างดี ชีวิตเธอจึงค่อนข้างสะดวกสบายแวดล้อมด้วยคนรับใช้ คนสวน และคนเลี้ยงม้า บิดารับราชการทหาร มีนิสัยร่าเริง ตรงไปตรงมา ชอบกีฬาล่าสัตว์และตกปลา รักกิจการทำงานใช้แรงงานและมีอคติต่อเรื่องเผ่าพันธุ์และสีผิวอย่างที่สุด ส่วนมารดาเฮเลนเป็นหญิงที่มาจากครอบครัวที่ร่ำรวย สวยและมีการศึกษามากกว่าสามี เป็นคนมีชีวิตชีวา มีปฏิภาณไหวพริบดี รอบรู้หนังสือและวรรณกรรมกระตือรือร้นในการสนับสนุนให้ผู้หนึ่งมีสิทธิ์ออกเสียงเลือกตั้ง เธอเป็นภรรยาคนที่สองและมีอายุน้อยกว่าสามีถึง 20 ปี แต่แม้เธอจะมีพื้นฐานดังกล่าว เมื่อแต่งงานแล้วเธอก็เปลี่ยนแปลงชีวิตมาเป็นแม่บ้าน ดูแลความเป็นอยู่สมาชิกในครอบครัวไม่ว่าจะเป็นภาระหุงหาญเก็บถนอมอาหาร เย็บเสื้อผ้า ทำสวน ปกครองคนรับใช้ได้เป็นอย่างดี เฮเลนเป็นลูกสาวคนแรกที่นำความสุขมาให้ทุกคนในครอบครัวเนื่องจากเธอเป็นเด็กที่ฉลาดและร่าเริง แต่แล้วเมื่อเธออายุได้ 19 เดือน ในวัยที่กำลังหัดเดินและหัดพูดเธอก็ล้มป่วยลงอย่างกะทันหัน (หมอในปัจจุบันเชื่อว่าเธอเป็นโรคสมองอักเสบ) ทุกคนคิดว่าเธอคงจะต้องตายแน่ๆ แต่เธอก็รอดมาได้ ความโล่งใจที่เธอหายป่วยถูกแทนที่ด้วยความกลัดกลุ้ม เมื่อพวกเขารู้สึกสังเกตเห็นว่าโรคภัยได้เปลี่ยนแปลงเด็กน้อยที่ร่าเริงช่างหัวเราะ ไปเป็นเด็กที่เงียบงันไม่

ตอบสนองต่อเสียงและมองไม่เห็นอีกต่อไป โรคภัยได้พรากประสาทสัมผัสทางการมองเห็นและการได้ยินของเธอไปด้วย

เฮเลนเริ่มเรียนรู้โลกในแบบของคนตาบอดและหูหนวก โดยมีแม่เป็นผู้ช่วยคนแรก เมื่อเธออายุได้ 7 ปีจึงมีครูส่วนตัวชื่อ แอน ซัลลิแวน จากสถาบันเพอร์กินส์เพื่อคนตาบอด มาสอนวิธีการเรียนรู้ที่กว้างขวางขึ้น จนเธอสามารถอ่าน เขียน และพูดได้ และครูคนนี้ก็ถือเป็นคนสำคัญที่สุดอีกคนหนึ่งในชีวิตของเฮเลน เมื่อเฮเลนอายุได้ 15 ปีเธอจึงได้เข้าเรียนที่โรงเรียนไวท์ ฮูเมสัน ที่นิวยอร์ก โรงเรียนที่เชี่ยวชาญการสอนเด็กหูหนวก ซึ่งมีการสอนหลักสูตรการศึกษาแบบภาคปกติด้วย เมื่อมาถึงจุดนี้เฮเลนจึงเริ่มคิดที่จะเข้าเรียนในมหาวิทยาลัย ด้วยความพยายามอย่างหนักโดยมีแอน ซัลลิแวนเป็นผู้ช่วยในการเรียนและการดำรงชีวิต เฮเลนจึงได้เข้าเรียนที่มหาวิทยาลัยแรดคลิฟเมื่อเธออายุได้ 20 ปี และจบการศึกษาในอีก 4 ปีถัดมา โดยได้คะแนนยอดเยี่ยมทางภาษาอังกฤษ บนความสำเร็จดังกล่าวเฮเลนไม่เคยลืม และจะย้ำเตือนผู้คนให้รำลึกถึงแอน ซัลลิแวน ผู้ที่อยู่เบื้องหลังความสำเร็จของเธอเสมอ

■ การสร้างความรู้และความจริงทางสังคมด้วยประสาทสัมผัสที่แตกต่าง

เมื่อแรกเกิดนั้นมนุษย์เป็นเพียง “สิ่งมีชีวิตทางชีวภาพ” (biological being) ซึ่งความสำคัญทั้งมวลอยู่ที่ “ร่างกายทางชีวภาพ” (body) แต่นับจากหลังคลอดก็จะตกอยู่ภายใต้กระบวนการพัฒนาทางสังคมเพื่อพัฒนาไปสู่ความเป็น “มนุษย์” (Human being) ซึ่งจะทำให้ความเป็น “ตัวตน” (self) ปรากฏขึ้น ส่งผลให้มนุษย์แต่ละคนก็จะมีธรรมชาติของตัวเองที่แตกต่างหลากหลายกันไป “มนุษย์” จึงเป็นความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรม ที่เกิดขึ้นเพราะโลกของมนุษย์นั้นเป็น “โลกเปิด” (World-openness) และมนุษย์มีคุณสมบัติที่สามารถถูกหล่อหลอมหรือปั้นได้ด้วยโครงสร้างของสัญชาตญาณ (plasticity of instinctive structure)¹⁵

กระบวนการพัฒนาความเป็นมนุษย์ในเบื้องต้น (Primary socialization) จะเกิดขึ้นในระหว่างการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัวทั้งที่เป็นธรรมชาติทั่วไปและเป็นมนุษย์ด้วยกัน ซึ่งในเรื่องสิ่งแวดล้อมที่เป็นมนุษย์นั้น จะมีกฎเกณฑ์ทางสังคมที่มีลักษณะเฉพาะเข้ามาบีบคั้นด้วยกระบวนการขั้นต้นนี้เกิดขึ้นโดยมีคนอื่นที่เป็นคนสำคัญของชีวิต (significant others) ทำหน้าที่เป็นสื่อกลาง โดยกระบวนการนี้ได้เป็นไปเพื่อการอยู่รอดของชีวิตเท่านั้น แต่ยังเป็นทิศทางในการพัฒนาชีวิตและความเป็นมนุษย์ไปข้างหน้าอีกด้วย

¹⁵ Berger & Luckman. 1969. *The Social Construction of Reality: A treatise in the sociology of knowledge*. Anchor Books, Doubleday & Company, Inc. Garden City, New York. Pp. 49.

เมื่อชีวิตของเฮเลนที่กำลังเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้สู่ความเป็นมนุษย์มีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น จากเด็กน่ารักมีความสุขกลายเป็นเด็กที่โดดเดี่ยวอยู่ในความมืดและความเงียบ ก่อให้เกิดความขัดข้องใจซึ่งเธอแสดงออกมาในลักษณะเตะ กัด และหยิกทุก ๆ คน ทำลายข้าวของ ขโมยอาหารจากจานคนอื่น และไม่ยอมใส่เสื้อผ้า คนในบ้านพยายามหาวิธีที่จะเข้าไปในโลกของเฮเลนให้ได้ มารดาของเฮเลนซึ่งเป็นคนอื่นที่สำคัญต่อชีวิตของเธอเป็นคนแรกที่สามารถ“หาวิธีเข้าถึงใจเธอ”ได้ และมารดาของเธอก็ยังพยายามหาข้อมูลเพื่อจะช่วยเหลือให้ได้มากกว่านั้น

เพราะว่าความรู้และความจริงไม่เพียงถูกสร้างจากวัฒนธรรมในสังคมเท่านั้น แต่ยังสร้างผ่านผัสสะการรับรู้ของมนุษย์ด้วย เมื่อมนุษย์มีประสาทสัมผัสที่เปลี่ยนไปจากเดิมความรู้และความจริงที่ถูกสร้างขึ้นจึงไม่เหมือนเดิม ปฏิบัติการทางสังคมที่ร่วมกับคนอื่นก็ไม่สามารถเป็นไปได้เช่นเคย ในกรณีของเฮเลนแม้จะมองไม่เห็นและหมดความรู้สึกเรื่องแสงและสี ไม่สามารถบอกความแตกต่างในเรื่องเสียง แต่เธอก็ยังสามารถรับคลื่นเสียงที่แล่นมาสัมผัสกายเธอได้ ซึ่งมันก่อให้เกิดการสัมผัสเตือนและจังหวะทางประสาท แรก ๆ เธอไม่สามารถไปไหนมาไหนได้อย่างอิสระ ต้องนั่งคอยให้คนมาช่วยนำเธอสิ่งที่ช่วยเธอมากนอกจากมือทั้งสองข้างของเธอแล้ว คือ การดมกลิ่นและการสัมผัสความสั่นสะเทือน ซึ่งก็อาจเป็นเรื่องที่ไม่เที่ยงตรงนัก และรับรู้ได้ในวงแคบ ดังประสบการณ์ที่เธอเล่าว่า...

...พอชอบเก็บอุ้งนึ่งซึ่งออกผลครั้งแรกและลูกเบอร์รี่มาให้ ข้าพเจ้าจำได้ดีถึงความรู้สึกอบอุ่นจากสัมผัสเมื่อพองข้าพเจ้าเดินจากต้นไม้ต้นหนึ่งไปอีกต้นหนึ่ง จากเถาอุ้งนึ่งหนึ่งไปยังเถาอุ้งนึ่งหนึ่ง และมีบางครั้งข้าพเจ้าชอบเดินคลาไคลตามต้นป๊อกวู้ดที่ปลูกไว้เป็นรั้วรอบๆบ้าน กลิ่นดอกไม้บางอย่างได้ชักนำให้ข้าพเจ้าได้เดินต่อไปจนพบดอกไม้โอเลตและดอกบัวเป็นครั้งแรก.

เฮเลนสามารถอ่านอารมณ์และสีหน้าของคนได้ด้วยการคลำของนิ้วมือ เหมือนดังที่คนเราอ่านสีหน้าคนด้วยตา ดังนั้นแม้เธอจะสูญเสียการมองเห็นและหูไม่สามารถรับสรรพสำเนียงใดๆก็ตาม แต่เมื่อเธอไม่ได้สูญเสียจิตใจจดจ่อไปด้วย เธอจึงยังสามารถคิด เปรียบเทียบ จำ มีความหวัง มีความสัมพันธ์ มีความคิดคำนึง คาดคะเน และมีความรู้สึกได้เป็นอย่างดี เมื่ออยู่ในครอบครัวที่สมาชิกมีความผูกพันรักใคร่กัน และยอมให้เธอเข้าสัมผัสใกล้ชิดได้ สามารถมีเวลาให้กับการสื่อสารกับเธอแม้จะด้วยประสาทสัมผัสที่แตกต่างกัน ทำให้เธอยังคงมีสนามความหมายที่ร่วมกันกับคนในครอบครัว และสามารถมีปฏิบัติการทางสังคมต่าง ๆ ร่วมกันได้ ยิ่งเมื่อเธอเองก็มีความกระตือรือร้น มีความปรารถนาแรงกล้าที่จะติดต่อ จึงทำให้เธอยังคงเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ เพื่อพัฒนาสู่ความเป็นมนุษย์ได้ โดยมารดาของเฮเลนคือผู้ที่กล่าวได้ว่า เป็นคนอื่นที่สำคัญในชีวิต (a significant other) ซึ่งทำหน้าที่

เป็นสื่อ (mediator) ในการรับรู้โลกภายนอก รวมทั้งการเรียนรู้และกระบวนการพัฒนาความมนุษย์ (primary socialization) ของเฮเลน เช่นเดียวกับพ่อ เด็กชายมาร์ธา ลูกคนครัว และสุนัขที่เป็นเพื่อนเล่นของเธอ ดังที่เธอบรรยายไว้ดังนี้

...เมื่อแรกเริ่มตามอดหนูหนวก ข้าพเจ้าจะนั่งบนดักแมตตลอดเวลา และติดสอยห้อยตามไปทุกแห่งที่แม่เดินทางไปทำงานในบ้าน โดยข้าพเจ้าจะลอบคลำของทุกสิ่งและสังเกตทุกอย่างเกี่ยวกับกิริยาการเคลื่อนไหวของทุกอย่าง ต่อมาข้าพเจ้าจึงต้องการที่จะติดต่อกับผู้อื่นบ้าง จึงทำเครื่องหมายขึ้น เช่น การสั่นศีรษะ แปลว่า “ไม่” การพยักหน้า คือ “ใช่” การมึนลัก คือ “ไป” การดัน คือ “มา” หรือเมื่อต้องการขนมปัง ข้าพเจ้าก็จะทำท่าเลียนแบบการตัดขนมปังและทานเลย เป็นต้น ขณะเดียวกันแม่ก็เรียนรู้กับเครื่องหมายที่ข้าพเจ้าสร้างขึ้น จนสามารถที่จะสื่อสารให้เข้าใจกันได้ เช่น แม่จะบอกให้ข้าพเจ้าช่วยไปหยิบของจากที่ต่างๆในบ้านมาให้ได้ ซึ่งเมื่อใช้ชีวิตอย่างนี้ อยู่จนอายุได้ 5 ปี ข้าพเจ้าก็สามารถรู้จักพับผ้า และนำเสื้อผ้าที่สะอาดแล้วจากห้องซักผ้าไปเก็บเข้าที่ได้อีก ข้าพเจ้าสามารถรู้จักปฏิกิริยาที่แม่แต่งตัวจะออกไปนอกบ้านและข้าพเจ้าก็จะเดินตามไปโบกมือส่งท่านได้...

เมื่อชีวิตเติบโตขึ้นมนุษย์ก็จะมีปฏิบัติการทางสังคมที่หลากหลายมากขึ้น จึงต้องการสนามความหมายที่กว้างขึ้นด้วย ครอบครัวที่เต็มไปด้วยความรักต่อเฮเลน ได้ให้โอกาสเธอเป็นผู้กำหนดภาษาหรือกฎเกณฑ์เพื่อใช้ในการสื่อสารกันให้ได้มากขึ้น ซึ่งเมื่อระบบสื่อสารที่เธอสร้างขึ้นได้รับการยอมรับ การแลกเปลี่ยนการรับรู้กับโลกภายนอกจึงยังคงดำเนินต่อไปได้ แม้ว่ามันจะมีความยากลำบากอยู่บ้าง แต่มันก็ช่วยให้เธอสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข และมีบทบาทเป็นผู้กระทำการในชีวิตประจำวันอยู่ไม่น้อย ดังเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เธอเล่าไว้ใน “ประวัติชีวิตของข้าพเจ้า”

...เมื่ออยู่ในบ้านข้าพเจ้ามีเพื่อนเล่นเป็นเด็กนิโกร ชื่อมาร์ธา ซึ่งเป็นลูกคนครัว เขาเข้าใจเครื่องหมายต่าง ๆ ที่ข้าพเจ้าทำขึ้นเป็นอย่างดี ดังนั้นจึงไม่ลำบากในการสั่งให้ทำอะไรตามที่ข้าพเจ้าต้องการ และข้าพเจ้าก็พอใจมากที่ได้มีอำนาจเหนือเด็กที่เป็นเพื่อนเล่นคนนั้น และเขาก็ไม่เคยขัดใจข้าพเจ้าเลย เราใช้เวลาส่วนใหญ่ทำขนมอยู่ในครัว บางทีก็ให้อาหารไก่ซึ่งมาพัวพันอยู่ตามบันไดครัว บางตัวเชื่องมากจนมันเดินเข้ามากินอาหารจากมือข้าพเจ้า และมันยอมให้ลูบคลำมัน วันหนึ่งเจ้าไก่วงตัวโตและตะกละตัวหนึ่งได้แย่งมันฝรั่งจากมือข้าพเจ้า

แล้ววิ่งหนีไป บางครั้งข้าพเจ้าจึงเอาอย่างไถ่ดวงตัวนี้บ้าง นอกจากนั้นเรายังชอบออกไปเที่ยวหาไข่มุกก็เฝ้ามองตามพองน้ำด้วยกัน บางครั้งก็ไปที่เรือนเก็บข้าวโพด โรงม้า และสนามหญ้าที่มีการรีดนมวัว คนรีดนมมักอนุญาตให้ข้าพเจ้าเอามือไปวางบนตัววัวขณะที่เขากำลังรีดนม ทำให้ข้าพเจ้ารู้จักวัวดียิ่งขึ้น ครั้นถึงเวลาที่ต้องเตรียมตัวสำหรับเทศกาลคริสต์มาส ทุกคนก็ยินดีให้เราสองคนช่วยบัดเครื่องเทศ หยิบลูกเกด เลี้ยงซ่อนขนม ทำให้ข้าพเจ้าสามารถรับรู้ถึงบรรยากาศและกลิ่นไอของวันคริสต์มาสได้เป็นอย่างดี...

เรื่องราวของเฮเลน เคลเลอร์ บอกเราว่ากระบวนการสร้างความรู้และความจริงทางสังคมนั้นเกิดขึ้นผ่านผัสสะการรับรู้ของมนุษย์ โดยประสาทสัมผัสแต่ละอย่างไม่ได้ทำงานแยกส่วนกัน แต่มันจะเป็นการรับรู้ทั้งร่างกายและจิตวิญญาณ ซึ่งประสาทสัมผัสทุกอย่างที่ใช้การได้จะทำงานประสานกันไปตลอดเวลา¹⁶ เพียงแต่มนุษย์อาจจะเลือกให้ความสนใจที่จะรับและหมายรู้กับบางมิติของผัสสะการรับรู้เท่านั้น โดยระบบสัญญาณที่ใช้ในการสื่อสารความหมายกันในสังคมจะมีอิทธิพลต่อการให้ความสำคัญกับประสาทสัมผัสบางมิติมากเป็นพิเศษ หากมนุษย์มีประสาทสัมผัสที่ใช้การได้แตกต่างกันความรู้และความจริงทางสังคมที่ถูกสร้างขึ้นก็จะต่างกันไปด้วย ซึ่งชุดความรู้หรือความจริงที่สร้างขึ้นมาความหมายสำหรับการมีปฏิบัติการทางสังคมของผู้ที่มีประสาทสัมผัสที่มีมิติการรับรู้ต่ำกว่าก็จะเล็กกว่า และมีโอกาสที่จะมีส่วนร่วมในปฏิบัติการทางสังคมที่หลากหลายน้อยกว่าด้วย การขยายสนามความหมายอาจทำได้โดยการสร้างระบบสัญญาณเพิ่มขึ้นเพื่อให้สื่อสารได้กว้างขวางขึ้น แต่ระบบสัญญาณที่ถูกสร้างขึ้นนั้นก็ต้องเป็นที่ยอมรับของทุกคนที่อยู่ร่วมกันในสังคมนั้น ๆ ซึ่งประเด็นที่น่าขบคิดต่อไปก็คือ ระบบสัญญาณนั้นมีอะไรเป็นตัวกำหนด? และกำหนดให้รับใช้ประสาทสัมผัสในมิติใดได้บ้าง?

■ การคุกคามของสนามความหมายในภาษาพูดของมนุษย์

"ร่างกาย" (body) และตัวตนหรืออัตลักษณ์ (self or identity) ของมนุษย์นั้นมิได้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และศูนย์กลางการพัฒนาก็ไม่ได้อยู่ร่วมกัน (eccentric relationship) หากแต่ "ร่างกาย" จะเป็นสิ่งที่ถูกจัดการโดย "ตัวตน" เพื่อให้เกิดสมดุลระหว่าง "การเป็น" กับ "การมี" ร่างกายนั้น เมื่อเป็นเช่นนี้พฤติกรรมหรือการกระทำของมนุษย์ที่เกิดขึ้นจึงเป็นวิถีในโลกแห่งวัตถุ (Material world) ซึ่งมนุษย์ก็ต้องพยายามแสดงออกซึ่งความหมายที่เป็นนามธรรมต่าง ๆ ของตัวเองออกสู่โลกหรือสังคม

¹⁶ อ้างแล้วในเชิงอรรถ 3, 4

ภายนอกในลักษณะที่เป็นรูปธรรม (externalization and objectification) ทั้งนี้เพื่อสถาปนาหรือ ยืนยันการดำรงอยู่ในความเป็นมนุษย์ (Human existence) ของตน ภายใต้บริบทสังคมที่มีกฎเกณฑ์ ชั้นช่วง ทิศทางและความมั่นคง

การที่เฮเลนสูญเสียการมองเห็นและการได้ยินไปอย่างฉับพลัน ทำให้การเชื่อมโยงสื่อสารกับ โลกทางวัตถุอย่างมีความหมายของเธอขาดสะบั้นลง ซึ่งเฮเลนได้เปรียบเทียบว่า "...เสมือนถูกหมอกสี ทองปกคลุมอยู่นานาทีป ความจริงและความฝันต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงอดีตและปัจจุบันให้ติดต่อกันนั้นดูจะ แยกกันไม่ออก เมื่อเงามืดอันเปรียบเสมือนคุกได้เข้ามาครอบคลุมเหนือชีวิตจิตใจ ..." เพราะทั้งการได้ ยืนและการมองเห็นเป็นมิติหลักของประสาทสัมผัส ที่รับกับกฎเกณฑ์ "ภาษาพูด" ที่ใช้สื่อสาร ความหมายกันในสังคมของมนุษย์

และแม้ว่าในชีวิตที่เพิ่งเริ่มต้นได้เพียง 19 เดือน ยังไม่ได้ทำให้เฮเลนรับรู้โลกภายนอกใน ความหมายที่เป็นภาษาเดียวกับคนอื่น ๆ แต่ประสาทสัมผัสทั้งหกที่สมบูรณ์ทุกประการก็ได้สร้างการ รับรู้ทั้งภาพ เสียง กลิ่น รส สัมผัสและความรู้สึกต่าง ๆ มากมายแก่เธอ ทำให้เธอได้มีทิศทางของเธอใน โลกกว้างใบนั้นเรียบร้อยแล้ว ดังนั้นเมื่อสูญเสียการมองเห็นและการได้ยินไป เธอจึงรู้สึกเหมือนถูกจับ ขังไว้ในคุกอันเสมือนโลกใบเล็กที่มีมืดและเงียบสงัด ที่ครอบไว้ด้วยโลกกว้างภายนอกอีกชั้นหนึ่ง ไม่ สามารถติดต่อสื่อสารกับคนอื่นที่ยังดำรงอยู่ในโลกที่เธอเคยสัมผัสได้ มันเป็นโลกใบเล็ก ๆ ที่สร้าง ความอึดอัดคับข้องใจให้แก่เธออย่างมาก เธอจึงรู้สึกเป็นทุกข์ และพยายามดิ้นรนเพื่อจะออกจากโลก ใบเล็กสู่โลกกว้างอีกครั้งหนึ่ง เพื่อได้พบและมีความสัมพันธ์กับคนที่เธอมีความรู้สึกผูกพันด้วยเช่นที่ เคย

ความหมายภายในของแต่ละคนที่แสดงออกสู่โลกภายนอก จะไปสู่การแบ่งปันแลกเปลี่ยนกับ ของคนอื่น และกลายเป็นแหล่งข้อมูลความรู้เพื่อการดำรงชีวิตของผู้คนในสังคม ซึ่งจะเกิดได้ก็ต่อเมื่อ มันถูกสร้างให้เป็นรูปธรรมที่เข้าใจร่วมกันได้ โดยอยู่ในระบบสัญลักษณ์ระบบใดระบบหนึ่ง และโดย หลักการแล้วระบบสัญลักษณ์ ก็คือ "ภาษา" ที่ใช้กันอยู่ในสังคมนั้นนั่นเอง ภาษาจะทำให้ประสบการณ์ ร่วมของมนุษย์มีความเป็นรูปธรรม นั่นคือกลายเป็นชุดความรู้สำหรับการปฏิบัติการในสังคมนั้น ๆ เพื่อ การดำรงชีวิต และภาษายังช่วยขยายสนามความหมายสำหรับปฏิบัติการทางสังคมให้กว้างขึ้นด้วย เพราะเมื่อมีภาษาใช้แล้วมนุษย์ก็ไม่จำเป็นต้องยึดติดกับเงื่อนไขความเป็น "ที่นี่และเดี๋ยวนี้" (here and

now) เพื่อการรับรู้โลกอีกต่อไป¹⁷ นั่นคือมันจะถูกใช้เป็นเครื่องมือในการเข้าถึงความรู้/ความจริงและสร้างความรู้ชุดใหม่ ๆ ในสังคมต่อไป

ในเชิงสัญลักษณ์วิทยา (semiology) จะแบ่งองค์ประกอบของการสื่อสารความหมายในทุก ๆ ระบบสัญลักษณ์ออกเป็น "ตัวสื่อความ" (signifier) กับ "ตัวความหมาย" (signified) ในแนวคิดโครงสร้างนิยม "ตัวสื่อความ" จะหมายถึงโครงสร้างที่เป็นกฎเกณฑ์แน่นอนตายตัวสำหรับความหมายที่ต้องการ ซึ่งจะผลิตหรือก่อให้เกิดสนามความหมายที่มนุษย์ใช้สำหรับการปฏิบัติการทางสังคมร่วมกันในระบบสังคมวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ โดยที่กฎเกณฑ์ที่ใช้ในระบบสังคมวัฒนธรรมหนึ่งจะไม่สามารถไปตัดสินกฎเกณฑ์ในระบบวัฒนธรรมอื่น โครงสร้างนิยมให้ความสนใจกับการศึกษา "ตัวความหมาย" แบบต่าง ๆ ภายใต้การบงการของ "ตัวสื่อความ" ที่เป็นสัจจะ มนุษย์จึงเป็นเพียง "ตัวตน" ที่ถูกสร้างขึ้นหรือถูกกระทำ แต่กระแสนหลังโครงสร้างนิยม กลับสนใจ "ตัวสื่อความ" ในลักษณะซึ่งผันแปรไม่คงที่ ไม่ตายตัวและกระทำซึ่งกันและกัน และเครือข่ายของ "ตัวสื่อความ" ที่หลากหลายนั่นเองที่เป็นตัวบงการหรือสร้างมนุษย์ขึ้นโดยที่มนุษย์บงการความเคลื่อนไหวของ "ตัวสื่อความ" ไม่ได้ ในทัศนะของฟูโกต์ "ตัวตน" ของมนุษย์จึงถูกผลิตถูกกระทำจากโลกทางสังคมและเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ มนุษย์จึงไม่มีแม้แต่เอกภาพ ความเป็นตัวของตัวเองหรือเอกลักษณ์เฉพาะตัว นั่นคือนอกจากมนุษย์จะเป็นผลผลิตของเทคโนโลยีและอำนาจของวาทะกรรมแล้ว ยังตกเป็นเครื่องมือของวาทะกรรมในการสร้าง "ตัวตน" ของมนุษย์ด้วยกันเองด้วย¹⁸

ในขณะที่ความต้องการที่จะแสดงออกเพื่อติดต่อกับผู้อื่นทวีมากขึ้น เครื่องหมายต่างๆที่เฮเลนใช้อยู่ นั้นจึงไม่เพียงพอ เมื่อไม่สามารถทำให้ผู้อื่นเข้าใจความต้องการของตนเองได้ เฮเลนก็จะหงุดหงิดและความปรารถนาในการค้นร้นที่จะติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นก็มากขึ้น หลายครั้งที่เกิดปัญหาเฮเลนจะร้องไห้กับความคับข้องใจที่เกิดขึ้นจนรู้สึกอ่อนใจ ถ้าแม่ของเธออยู่ใกล้ ๆ เธอก็จะเข้าไปซบที่อกแล้วร้องไห้ ความระทมทุกข์และความปรารถนาที่จะเข้าใจความหมายเหมือนที่คนธรรมดาเขาเข้าใจมีมากขึ้นตามวันเวลาที่ผ่านไป ดังเช่นตัวอย่างเหตุการณ์ที่เธอได้เล่าไว้...

...ครั้งหนึ่งที่มีแขกเหรื่อมาที่บ้าน ข้าพเจ้าก็ถูกลูกจอกเข้ามาพร้อมต้อนรับกับแม่ด้วย แต่แล้วข้าพเจ้าก็เริ่มสังเกตได้ว่าพวกเขาไม่ได้ใช้เครื่องหมายเป็นสื่อกลางในการสนทนาเหมือนที่

¹⁷ Berger & Luckman. 1969. *The Social Construction of Reality: A treatise in the sociology of knowledge*. Anchor Books, Doubleday & Company, Inc. Garden City, New York. Pp. 34-46, 68.

¹⁸ ธงชัย วินิจจะกุล. 2534. รายงาน โครงการวิจัยเสริมหลักสูตร เรื่อง วิธีการศึกษาประวัติศาสตร์แบบวงศ์วานวิทยา (Genealogy). คณะศิลปศาสตร์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (เอกสารอัครธานา)

ข้าพเจ้าใช้กับคนในบ้าน แต่เขากลับใช้ปากของเขา ข้าพเจ้าจึงไม่เข้าใจการสนทนา ซึ่งทำให้ข้าพเจ้าไม่พอใจมาก จึงพาลพาโล เตะข้าวของ กริดร้องเสียงดัง จนเหนื่อยและหยุดไปเอง...

...และเมื่อข้าพเจ้ามีน้องสาวที่ชื่อ มิลเดรด น้องเป็นผู้ที่อยู่บนดักแด้แทนข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจึงเกิดความรู้สึกอิจฉาน้องอย่างช่วยไม่ได้ แต่ในที่สุดก็พบว่า แม้ข้าพเจ้าจะเดินอยู่ในหุบเขาแห่งความอ้างว้างตามลำพัง แต่ก็ย่อมรู้จักคุณค่าของความรักอันนุ่มนวลซึ่งมาจากสัมผัสและการกระทำของผู้อื่นได้แม้จะทีละน้อยมาก แต่เมื่อเวลาผ่านไปก็ได้เรียนรู้และสะสมความรู้ที่คนปกติธรรมดาเขารู้สึกและประพาศติดต่อกัน เพราะข้าพเจ้ากับน้องโตมาด้วยกัน ไปไหนด้วยกัน แม้น้องจะไม่เข้าใจภาษานิ้วมือของข้าพเจ้า และข้าพเจ้าก็ไม่เข้าใจภาษาจากปากขมุขมิบของน้องก็ตามแต่พวกเราก็รักกัน...

แม้ประสบการณ์ในโลกที่เฮเลนรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสที่ต่างไปจากเดิม คือปราศจากการมองเห็นและได้ยินเสียง จะสะท้อนภาพความสุขและความสนุกสนานในวัยเด็กของเธออย่างมากมาย แต่มันก็แทรกอยู่ตลอดเวลาด้วยความรู้สึกอึดอัดคับข้องใจ และแปลกแยกจากผู้อื่น ที่บางครั้งเธอไม่อาจเข้าใจเรื่องราวของคนอื่นหรือไม่สามารถบอกสิ่งที่เธอต้องการให้คนอื่นเข้าใจได้ เธอกลายเป็นผู้แปลกปลอมหรือไม่ได้รับการยอมรับเมื่อโลกเริ่มขยายตัวกว้างขึ้น มันดูเหมือนว่าในโลกที่ดำเนินไปแต่ละวันนั้นเธอสามารถมีบทบาทเป็นผู้กระทำหรือกำหนดสิ่งต่าง ๆ ได้ แต่แท้จริงมันก็ได้เฉพาะในเงื่อนไขที่เมื่อคนอื่นยอมรับกฎเกณฑ์การสื่อสารแบบของเธอเท่านั้น ซึ่งพวกเขายอมเข้ามาอยู่ร่วมกับเธอในโลกของเธอเป็นครั้งคราวเท่านั้น เมื่อคราวที่เธอพยายามจะก้าวออกไปสู่โลกที่ดูกว้างกว่าใบนั้น เธอกลับไม่สามารถรับรู้และเข้าใจอะไรได้เลย นับวันเมื่อเธอโตขึ้นพื้นที่ทางกายภาพและผู้คนที่เธอได้พบก็เพิ่มขึ้น เธอจึงตระหนักถึงความแตกต่างและช่องว่างระหว่างโลกที่มีดและเจียบงันของเธอกับโลกกว้างภายนอกมากขึ้น เพราะมันเป็นโลกที่ใช้ระบบสัญญาณที่ไม่เหมือนกัน

หากเฮเลนอยู่ท่ามกลางคนที่ใช้ประสาทสัมผัสในการรับรู้โลกและดำเนินชีวิตเช่นเดียวกับเธอ หรือยอมรับและใช้วิธีการรับรู้/สื่อสารเช่นเดียวกับเธอกันทุกคน ก็ไม่น่าจะก่อให้เกิดแรงกดดันที่ทำให้รู้สึกทุกข์ทรมาน แต่เมื่อมันไม่ใช่เช่นนั้น คนในบ้านบางคนก็เข้าใจและใช้วิธีการแบบเดียวกับเธอ แต่บางคนก็ไม่เข้าใจหรือไม่พยายามใช้วิธีการเช่นที่เฮเลนใช้ และพวกเขาก็ยังมีระบบสัญญาณที่ใช้สื่อสารแบบอื่นที่เฮเลนไม่เข้าใจใช้กันอยู่ด้วย ยิ่งเมื่อมีคนอื่นเข้ามาเพิ่มอีก สุนามความหมายที่พวกเขาสื่อสารกันซึ่งเฮเลนไม่สามารถเข้าใจได้ ก็แผ่อำนาจคุกคามสุนามความหมายของเฮเลนมากยิ่งขึ้น ทำให้เธอ

รู้สึกอึดอัดขัดข้องจากการถูกกระทำให้เป็นเสมือนผู้ไร้ความหมาย เธอจึงต้องการที่จะย้ายตัวเองไปอยู่ในสนามความหมายใหม่นั้นทั้ง ๆ ที่ประสาทสัมผัสของเธอมิชอบจำกัดที่จะรับรู้ได้

เมื่อนมนุษย์พาตัวเองเข้าไปอยู่ในโลกหรือสังคมที่มีระบบภาษาใดภาษาหนึ่งกำกับอยู่แล้ว และภาษานั้นได้สร้างสนามความหมายที่มีความจำเพาะขึ้นในสังคมนั้น ๆ ทำให้มนุษย์สามารถจัดความสัมพันธ์ที่มีความหมายอย่างเป็นรูปธรรมต่อกันได้ แต่มนุษย์ก็ต้องสูญเสียอิสรภาพ และสถานะภาพของการเป็นผู้กระทำการโน้มน้าวใจไปโดยสิ้นเชิง โดยแนวคิดโครงสร้างนิยมก็จะเชื่อว่าสิ่งที่เข้ามาครอบงำหรือบงการมนุษย์ก็คือ “ตัวสื่อความ” ที่เป็นโครงสร้างกฎเกณฑ์ของภาษาที่มีความแน่นอนตายตัว ในขณะที่แนวคิดหลังโครงสร้างนิยมกลับเชื่อว่า “ตัวสื่อความ” เหล่านั้นไม่ได้มีความแน่นอนตายตัว และยังมีอำนาจกระทำต่อกันได้ ซึ่งมนุษย์เองก็ตกอยู่ภายใต้อำนาจของภาษาและวาทกรรมของระบบสังคมนั้น ๆ โดยสิ้นเชิง แต่มนุษย์ก็ยินยอมเพียงเพื่อที่จะให้ “ตัวตน” ของเขามีความหมายเป็นที่เข้าใจและรับรู้เชื่อมโยงกับคนอื่นได้ และสามารถแสดงบทบาทต่าง ๆ ในปฏิบัติการทางสังคมร่วมกันได้อย่างมีความหมายและเป็นรูปธรรม

ครู: การเรียนรู้ภาษา และ การเชื่อมโยงโลกของเฮเลน

ความเป็นมนุษย์จะไม่สามารถพัฒนาไปได้หากมนุษย์อยู่เพียงลำพังตัวคนเดียว เพราะองค์ประกอบทางชีวภาพไม่เพียงพอสำหรับการดำรงอยู่ในฐานะของความเป็นมนุษย์ ซึ่งจะเกิดได้ก็ต่อเมื่อร่วมกันกับมนุษย์คนอื่น ๆ ที่เป็นสิ่งแวดล้อมที่เป็นมนุษย์ (human environment) ให้แก่กันและกัน ซึ่งกฎเกณฑ์หรือระเบียบทางสังคม (social order) จะกลายเป็นปัจจัยที่ทำให้โลกที่เปิดกว้างของมนุษย์นั้นมีความจำเพาะหรือปิดมากขึ้น (relative closeness) เพื่อความมั่นคงของการดำรงการมีความหมาย และเข้าใจกฎเกณฑ์ร่วมกัน ทำให้ความร่วมมือและการอยู่ร่วมกันเป็นไปได้อย่างมั่นคงมากขึ้น และความหมายร่วมและกฎเกณฑ์ร่วมนี้เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นโดยมนุษย์นั่นเอง เพราะมันจะคงอยู่ก็ต่อเมื่อมีการกระทำหรือการแสดงออกของมนุษย์เพื่อรักษาสภาพนั้น ๆ ไว้ นี่จึงเป็นความจำเป็นที่มนุษย์จะต้องแสดงออกซึ่งรูปธรรมของความหมายภายในสู่ภายนอก (externalization) อย่างต่อเนื่อง

ในช่วงก่อนที่จะได้ครูมาสอนเป็นช่วงที่เฮเลนกล่าวว่า เธอเริ่มรู้สึกว่าชีวิตของเธอไร้ความหมาย การกระทำต่าง ๆ ของเธอเป็นไปโดยปราศจากความหมาย ความรู้สึกโกรธและขมขื่นได้ระบายอยู่ในจิตใจเธอ และความเหนื่อยหน่ายกำลังเข้าครอบคลุมนการดิ้นรนต่อสู้กับอารมณ์เหล่านั้น เธอได้บรรยายเปรียบเทียบให้ฟังในภายหลังว่า เหมือนการเดินทางไปในทะเลที่เต็มไปด้วยหมอกหนาที่บ เรือจะแล่นไปด้วยความหวาดระแวง ไม่แน่ใจในวิถีที่จะผ่านแม้จะมีการนำของเรดาร์ก็ตาม หัวใจจะเต้นระทึกด้วยความหวาดกลัว เพราะไม่รู้ว่าจะอะไรจะเกิดขึ้น ไม่สามารถรู้ว่าท่าเรือนั้นอยู่ใกล้หรือไกลเพียงไหน “แสง

สว่าง โปรดยื่นแสงสว่างให้ข้าพเจ้า" นี่คือการที่หัวใจเธอร่ำร้องหาอยู่ตลอดเวลา และครูคือแสงสว่างแห่งความรักที่ฉายแสงลงมาที่เฮเลน

ครูแอน ซัลลิแวน มาจากครอบครัวชาวไอริชอพยพที่ยากจน มารดาเสียชีวิตเมื่ออายุได้เพียง 8 ขวบ ส่วนบิดาไม่สามารถเลี้ยงดูเธอได้เพราะติดเหล้าอย่างหนัก เธอจึงถูกส่งเข้ารับการเลี้ยงดูในสถานสงเคราะห์ เธอมีดวงตาทึบสนิทซึ่งเป็นผลจากโรคทางตาชนิดหนึ่ง ในที่สุดเธอก็สามารถผันชีวิตตนเองเข้าไปเป็นนักเรียนในสถาบันเพอร์กินส์ และเป็นนักเรียนดีเด่นของที่นี่ ในปีแรกที่ครอบครัวของเฮเลนไปติดต่อกับสถาบันเพอร์กินส์ เป็นปีที่แอน ซัลลิแวนจบการศึกษาคณะนิติ ด้วยอุปนิสัยที่แม้จะดื้อรั้น หัวแข็ง ชอบบงการ แต่เธอก็เป็นคนกล้า เห็นอกเห็นใจผู้อื่น และมีสติปัญญาเฉลียวฉลาด แอน ซัลลิแวนจึงถูกเลือกให้ไปเป็นครูส่วนตัวของเฮเลน ขณะนั้นเธอมีอายุ 21 ปีและเฮเลนก็อายุได้ 7 ขวบพอดี

แต่ไม่ใช่เรื่องง่าย ๆ เลยที่จะทำให้เฮเลนยอมรับกฎเกณฑ์ของการเรียนรู้ ซึ่งแอนนั้นแตกต่างจากบิดามารดาของเฮเลนตรงที่เธอพุ่งความสนใจไปที่ความต้องการอย่างมีเหตุผลของเฮเลน ในขณะที่ทุกคนในบ้านมักจะตามใจเฮเลนด้วยความรักซึ่งเป็นการตอบสนองต่ออารมณ์ที่มักไม่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ เพื่อให้สามารถควบคุมสถานการณ์การเรียนการสอนได้ แอนจึงขอแยกตัวเฮเลนออกจากครอบครัว โดยไปอยู่ที่บ้านสวนหลังเล็กซึ่งห่างจากเรือนใหญ่ประมาณ 1 ใน 4 ไมล์ และนี่คือจุดเริ่มต้นที่ทำให้ชีวิตของเฮเลนค่อย ๆ ถูกพาห่างออกไปจากมารดาและครอบครัวของเธอทีละน้อย ๆ ซึ่งมารดาของเธอไม่ได้มีความสุขกับเรื่องนี้เท่าไร คนสำคัญ (a significant other) ที่ทำหน้าที่เป็นสื่อช่วยในกระบวนการพัฒนาทางสังคมของเฮเลนจึงค่อย ๆ เปลี่ยนจากแม่มาเป็นครูแอน ซัลลิแวน ซึ่งมาพร้อมกับเทคนิคที่จะช่วยให้การรับรู้โลกที่ใช้ระบบสัมผัสที่เรียกว่า "ภาษาพูด" ได้มากขึ้น และพาเฮเลนก้าวเข้าสู่สนามความหมายของคนอื่น ๆ ในโลกกว้างได้ ซึ่งเฮเลนได้เล่าถึงการเรียนรู้และใช้เทคนิคต่าง ๆ ในการรับรู้และสื่อสารกับโลกภายนอกไว้ ดังนี้

...ขณะที่ข้าพเจ้าเล่นตุ๊กตา ครูได้สะกดตัวอักษร "ตุ๊กตา" บนฝ่ามือข้าพเจ้าอย่างช้า ๆ ซึ่งข้าพเจ้ารู้สึกสนใจการเล่นนิ้วมือทันที และพยายามเลียนแบบ เมื่อข้าพเจ้าสามารถเขียนตัวอักษรนั้นได้แล้ว ข้าพเจ้ายินดีและภูมิใจมาก จึงวิ่งลงบันไดไปหาแม่และเขียนอวดท่าน โดยที่ไม่รู้หรือรู้ว่าข้าพเจ้ากำลังสะกดคำ...วันต่อมาข้าพเจ้าก็ได้สะกดคำอีกหลาย ๆ คำ ทุกคำที่สะกดครูจะให้ข้าพเจ้าจะได้สัมผัสหรือกระทำสิ่งนั้นด้วย เช่น เข็ม หมวก ถ้วย นั่ง ยืน เดิน เป็นเวลานานกว่าข้าพเจ้าจะเรียนรู้ว่าทุก ๆ อย่างนั้นมีชื่อเรียกทั้งสิ้น..

นี่คือกระบวนการที่ครูได้เชื่อมโยงการใช้ประสาทสัมผัสที่มีอยู่ของเฮเลนเข้ากับ “ภาษาพูด” ที่คนอื่นใช้กัน อันเป็นการพาเฮเลนเข้าสู่สนามความหมายของภาษาที่ใช้ในโลกกว้าง ซึ่งเธอจะรับรู้สรรพสิ่งภายนอกที่เป็นรูปธรรมผ่านการสัมผัสพร้อม ๆ กับรับรู้ “คำ” หรือ “ภาษาพูด/เขียน” ซึ่งครูสะกดลงบนฝ่ามือของเธอ โดยเธอรับรู้ว่า “คำ” แต่ละคำจะต้องคู่กับสิ่งนั้น ๆ เป็นการจำเพาะ โดยในระยะแรก เธอไม่มีความหมายของคำเหล่านั้น ซึ่งเธอสามารถเรียนรู้และสะสมคำได้อย่างรวดเร็ว แต่การรับรู้ในสิ่งที่เป็นนามธรรม หรือมีความซับซ้อนมากขึ้นก็ยังเป็นปัญหาสำหรับเธออยู่

...ในระยะต้นข้าพเจ้ามีความสับสนอยู่มากพอควรสำหรับคำว่า “เหยือกน้ำ” และ “น้ำ” ครูได้พยายามจะบอกถึงความแตกต่างของสองสิ่งนี้หลายครั้งแต่ข้าพเจ้าก็ยังคงไม่เข้าใจ ข้าพเจ้าไม่พอใจกับการสอนซ้ำ ๆ ซาก ๆ เช่นนี้นัก แต่ไม่รู้จะทำอย่างไรดี จึงขวยตึกตาตัวใหม่มากระทืบเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อยที่ปลายเท่านั้นเอง ซึ่งทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกสบายใจขึ้นเพราะข้าพเจ้ายังไม่มีความรู้สึกรักหรือผูกพันกับตุ๊กตาตัวนั้น ข้าพเจ้ารู้สึกได้ว่าครูค่อย ๆ กวาดเศษตุ๊กตาไปกองไว้ข้าง ๆ เตาผิง เมื่ออารมณ์ข้าพเจ้าดีขึ้นครูจึงหยิบหมวกมาใส่ให้ข้าพเจ้าซึ่งข้าพเจ้ารู้ว่ากำลังจะได้ออกไปเดินเล่นท่ามกลางแสงแดดที่อบอุ่น.....เราพากันเดินไปจนถึงบ่อน้ำเล็ก ๆ ซึ่งข้าพเจ้ารู้ได้จากกลิ่นหอมของดอกไม้ที่ปลูกปลูกคลุมอยู่ทั่วไปในบริเวณนั้น มีบางคนกำลังสูบน้ำขึ้นจากบ่อ ครูจึงขวยมือข้าพเจ้าไปรองไว้ที่ใต้ก๊อกน้ำ เมื่อน้ำไหลผ่านมือข้าพเจ้า ครูก็ได้สะกดคำว่า “น้ำ” บนมือข้าพเจ้าอย่างช้า ๆ และต่อมาก็เร็วขึ้น ๆ ข้าพเจ้ายินนิ่ง ความตั้งใจทั้งหมดได้รวมไปอยู่ ณ จุดเดียว คือการเคลื่อนไหวของนิ้วครูบนมือข้าพเจ้า ทันใดนั้นข้าพเจ้ารู้สึกว่าตนเองได้หลุดออกมาจากเมฆหมอกอันหนาทึบ และสิ่งที่ได้หลงลืมมาเป็นเวลาช้านานได้กลับมาสู่ความคิด และสิ่งนั้นคือความมหัศจรรย์ของภาษา ซึ่งได้เปิดเผยให้ข้าพเจ้าได้เข้าใจแล้ว ข้าพเจ้ารู้ได้ทันทีว่า “น้ำ” หมายถึงสิ่งหนึ่งที่เย็นไหลผ่านมาบนมือข้าพเจ้า คำอันมีชีวิตเหล่านี้ ได้ช่วยให้จิตวิญญาณของข้าพเจ้าฟื้นขึ้น เต็มไปด้วยแสงสว่าง มีความหวัง มีความชื่นชมยินดี และเป็นอิสระ แม้ว่าจะยังมีสิ่งอื่นกีดกันอยู่ก็ตาม ความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้กลับมาอีกครั้งหนึ่ง เมื่อกลับมาถึงบ้านในวันนั้น ข้าพเจ้ารับรู้ทุก ๆ สิ่งด้วยภาพใหม่และแปลกกว่าเดิม ข้าพเจ้าจำตุ๊กตาที่ข้าพเจ้าทำลายมันจนไม่มีชิ้นดีได้ จึงคล้าทางไปที่หน้าเตาผิง หยิบชิ้นเล็กชิ้นน้อยของตุ๊กตาขึ้นมา และพยายามประกอบมันขึ้นมาใหม่ ข้าพเจ้าร้องไห้และสำนึกในสิ่งที่ตนได้กระทำลงไป และเป็นครั้งแรกที่ข้าพเจ้ารู้สึกเสียใจในการกระทำของตนเอง...

การเรียนรู้ว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่เธอสัมผัสมีชื่อเรียกทั้งนั้น เป็นการสร้างความเป็นรูปธรรมให้แก่สรรพสิ่งเพื่อการดำรงอยู่ในสนามความหมายใหม่ที่มีกฎเกณฑ์ซึ่งรับรู้ได้ร่วมกันกับคนอื่น มันจึงให้ความคิดใหม่ และทำให้เธอเห็นทุก ๆ สิ่งด้วยภาพใหม่และแปลกกว่าเดิม ที่สำคัญมันทำให้เธอรู้สึกมั่นใจในสัมพันธภาพระหว่างเธอกับคนอื่น ๆ มากยิ่งขึ้น แม้เฮเลนจะมีกฎเกณฑ์ที่สามารถไขออกสู่ภาษาอื่นในโลกได้แล้ว แต่เธอก็ไขคว้าวและเรียนรู้เพื่อเข้าใจภาษาเหล่านั้นได้อย่างช้า ๆ และบางครั้งก็ยากเย็นมาก ต่างกับเด็กธรรมดาที่สามารถรับรู้สิ่งที่หลุดออกมาจากปากของผู้อื่นได้อย่างสบาย ๆ

เฮเลนค่อย ๆ ก้าวจากการสะสมความรู้จากชื่อสิ่งของต่างๆ (Objectification) ไปสู่การรู้จัก "ความคิด" อันเปรียบเสมือนหนทางกว้างใหญ่ ซึ่งแรก ๆ เฮเลนจะไม่สามารถเข้าใจอะไรได้ถูกต้องหากไม่ได้สัมผัสสิ่งนั้นด้วยมือ ดังนั้นเมื่อครั้งที่ครูจูบเฮเลนและโอบกอดเฮเลนอย่างนุ่มนวล พร้อมพูดกับเฮเลนว่า "ครูรักเฮเลน" นั้น เฮเลนไม่ชอบที่ครูทำเช่นนั้น เพราะไม่ชอบให้ใครจูบนอกจากแม่เท่านั้น และเธอก็ไม่เข้าใจคำว่า "รัก" จนกระทั่งครูทำให้เธอเข้าใจคำว่า "คิด" ซึ่งเกิดขึ้นในขณะที่เธอพยายามร้อยลูกปัดที่ผิดพลาดซ้ำแล้วซ้ำเล่า ครูก็พยายามสอนจนเธอเข้าใจข้อผิดพลาดในการร้อยลูกปัด และเธอก็ตั้งใจทำเพื่อไม่ให้ผิดอีก ถึงตรงนี้ครูแตะที่หน้าผากเธอและสะกดคำว่า "คิด" ลงบนฝ่ามือเธอ ทันใดนั้นราวกับปาฏิหาริย์ เฮเลนเข้าใจในทันทีว่าสิ่งนี้ "คิด" เป็นกระบวนการสำคัญอันหนึ่ง ซึ่งกำลังเกิดอยู่ในสมองของเธอ มันเป็นการเข้าใจใหม่ต่อสิ่งที่เป็นามธรรม และมันทำให้เธอกลับมาเข้าใจคำว่า "รัก" ได้ ว่าเป็นสิ่งที่เราจำเป็นต้องไม่ได้แต่สัมผัสได้ รับรู้ถึงความอ่อนหวานของมันที่ลึกลับไปสู่ทุกสิ่งทุกอย่างได้ และทำให้คนมีความสุข และความรู้นี้ให้ความรู้สึกที่ดีมากแก่เฮเลนซึ่งเธอบรรยายว่า "...ความจริงอันแสนจะงดงามนี้ได้บังเกิดขึ้นในจิตใจข้าพเจ้าทันทีข้าพเจ้ารู้สึกว่ามีเส้นหลายเส้นที่มองไม่เห็นซึ่งโยงระหว่างดวงวิญญาณของข้าพเจ้ากับของผู้อื่น..."

การรับรู้สิ่งที่เป็นนามธรรมได้ทำให้เฮเลนรู้จักความจริงที่เป็น "ความรู้สึก" อันบังเกิดในจิตใจได้ และมั่นใจในความสัมพันธ์ที่เธอมีกับคนอื่น ๆ อย่างมีความหมาย นับเป็นการสถาปนา "การมีตัวตน" ของเธอไว้ในโลกใบเดียวกับคนอื่น ๆ ซึ่งมันยังเพิ่มความรู้สึกมั่นคงในการดำรงอยู่ในโลกนี้ของเธอมากยิ่งขึ้น การเรียนรู้ของเฮเลนใช้เวลานานหลายปี มากกว่าเด็กธรรมดา ด้วยการฝึกซ้ำ ๆ และการเลียนแบบ แต่การแลกเปลี่ยนความคิดเป็นสิ่งที่เฮเลนยังทำไม่ได้ ซึ่งครูจะคอยกระตุ้นให้เฮเลนคิดและไตร่ตรอง เพื่อจะมีส่วนในการสนทนา ซึ่งนานมากกว่าเธอจะสมควรคิดและเป็นผู้ริเริ่มได้ และรู้ว่าสิ่งใดควรพูดควรทำในกาลเทศะอย่างไร ทั้งนี้เพราะเธอไม่สามารถได้ยินน้ำเสียงหนักเบาของผู้พูด หรือสีหน้าที่แสดงอารมณ์ สิ่งที่เธอทำได้เป็นเพียงการใช้กระแสจิตต่อทุกเรื่องที่ผู้อื่นพูดกับเธอ และคำศัพท์ต่าง ๆ ที่ได้เรียนรู้ช่วยให้ภาพประสบการณ์ชีวิตของเธอถูกฝังลึกเข้าไปในความคิด

การรับรู้แบบใหม่: การอ่าน/เขียนอักษรนูน และ การจะเป็นผู้กระทำ

การเรียนรู้จากอักษรนูนเพื่อเรียนรู้ข้อความที่ยาว และมีความหมายซับซ้อนมากขึ้นเป็นขั้นตอนต่อไปของการศึกษาของเฮเลน ซึ่งช่วยให้เธอเรียนรู้การแต่งประโยคด้วย ในการเรียนรู้เธอต้องแสดงการกระทำตามข้อความประโยคนั้นด้วยเพื่อให้เกิดความเข้าใจ เช่น เธอต้องเอาคำว่า “เด็กหญิง” กลับติดเสื้อเธอแล้วเธอก็ถูกให้เข้าไปอยู่ในตู้ เพื่อจะเข้าใจประโยคที่ว่า “เด็กหญิงอยู่ในตู้เสื้อผ้า” ซึ่งระหว่างที่เรียนเธอคิดว่าเป็นการเล่นเกมที่สนุกมาก และในที่สุดเธอก็เริ่มการอ่านหนังสือได้ ทำให้โลกของการรับรู้ของเธอกว้างไกลและลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น แต่การเรียนรู้วิชาไวยากรณ์และการคำนวณก็ยังเป็นสิ่งที่ เป็นปัญหากับเธออย่างมาก

การที่เฮเลนสามารถเขียนหนังสือได้ทำให้มีทางเลือกในการที่จะแสดงความหมายภายในของ เธอออกสู่โลกภายนอกเพื่อแลกเปลี่ยนกับคนอื่นได้มากขึ้น เสมือนว่ากระบวนการรับรู้โลกผ่านประสาทสัมผัสที่จำกัดของเธอเป็นไปได้อย่างตลอดกระบวนการแล้ว เธอสามารถเข้าร่วมในกระบวนการสร้างและใช้ ความรู้และความจริงในสังคมร่วมกับคนอื่น ๆ ได้แล้ว โดยการยอมเข้าไปอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของ ภาษาใหม่อย่างสมบูรณ์

แอนได้สอนเฮเลนด้วยการเริ่มที่让她รู้จักคำต่าง ๆ ที่มีความหมายทั้งรูปธรรมและนามธรรม สอนให้รู้จักการอ่านและเขียนตัวอักษรเบรลล์ ซึ่งทำให้เฮเลนสามารถเรียนรู้จากการอ่านและสามารถ สื่อสารด้วยการเขียนได้ แอนและเฮเลนเรียนรู้อย่างรวดเร็วโดยไป ๆ มา ๆ ระหว่างบ้านกับสถาบันเพอร์ กิ้นส์อยู่ประมาณ 3 ปี เฮเลนได้เรียนวิชาใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น เช่น ภาษาฝรั่งเศส ลาติน สัตววิทยา ซึ่งเป็น วิชาที่มีตำราสอนอยู่ในสถาบันเพอร์กิ้นส์ เมื่อเธออายุได้ 11 ปีเธอก็สามารถอ่านนวนิยาย บทละคร และบทกวีภาษาเบรลล์ได้อย่างคล่องแคล่ว และเริ่มเขียนเรื่องของตัวเองได้

สิ่งหนึ่งที่เฮเลนยอมรับและรู้สึกกลัวในระหว่างการเรียนรู้ภาษา โดยเฉพาะการพยายามใช้ ภาษาในบทบาทที่เสมือนเป็นผู้สร้างหรือผู้กระทำการด้วยการเขียนหนังสือ นั่นคือ ภาษาที่เธอเคย ได้รับรู้มาครั้งหนึ่งแล้วนั้น มันจะฝังแน่นเข้าไปในสมองของเธอ แม้จะเป็นเวลานาน จนไม่มีใครรู้ที่มา ของมันแม้แต่ตัวเธอเอง ซึ่งนับแต่เธอถูกกล่าวหาว่างานเขียนของเธอไปลอกเลียนมาจากความคิดของ คนอื่น ทั้ง ๆ ที่เธอเขียนมันขึ้นมาเอง มันทำให้เธอไม่กล้าคิดจะยุ่งเกี่ยวกับการเขียนอยู่นาน เธอเล่าว่า เธอรู้สึกหวาดกลัวอยู่ตลอดเวลาว่าสิ่งที่เธอเขียนออกมานั้น อาจไม่ใช่มาจากความคิดของเธอเอง และ แม้การเขียนจดหมายถึงแม่เธอก็อดหวาดกลัวไม่ได้ ต้องอ่านทวนซ้ำแล้วซ้ำอีก เพื่อให้แน่ใจว่าไม่ได้ เก็บเรื่องเหล่านั้นมาจากหนังสือเล่มใดที่เธอเคยอ่าน ซึ่งเหตุการณ์นี้ทำให้เฮเลนเริ่มรู้สึกว้าวุ่นใจแล้ว เธอไม่ได้มีอิสระในการใช้ภาษาและไม่ได้มีอำนาจเด็ดขาดในการเป็นผู้กระทำใด ๆ เลยในโลกนี้

เฮเลนคิดว่าเธอได้เรียนรู้เรื่องชีวิตจากธรรมชาติและสิ่งรอบ ๆ ตัว ซึ่งแต่ก่อนเธอเคยคิดว่าเธอเป็นวัตถุเล็ก ๆ อย่างหนึ่งซึ่งไม่มีความหมายสำคัญประการใด แต่เมื่อครูได้สอนวิธีการต่าง ๆ ในการรับรู้เพื่อใช้ร่วมกับประสาทสัมผัสที่เธอมีอยู่ ทำให้กำแพงที่กั้นตัวเธอไว้จากโลกภายนอกได้ถูกทำลายลง ซึ่งช่วยให้เธอเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ในสังคมและมีความเจริญงอกงามขึ้น การก้าวสู่โลกกว้างที่มีกฎเกณฑ์ทางภาษาซึ่งเฮเลนต้องสื่อสารด้วยวิธีการที่ยุ่งยากกว่าคนธรรมดาอื่น ๆ การดำเนินชีวิตก็ต้องพึ่งพาและเป็นไปตามวิถีทางโลกที่คนอื่นยึดถืออยู่ก่อนหน้านี้แล้ว นี่เองที่ทำให้สภาวะการเป็นประธานหรือผู้กระทำการของเฮเลนเป็นไปไม่ได้ ดังที่เฮเลนสะท้อนว่า....

“....สำหรับครูแอน ชลลิเวน ของข้าพเจ้าผู้นี้ ท่านอยู่ใกล้ชิดกับข้าพเจ้าจนข้าพเจ้าไม่เคยคิดเลยว่า ข้าพเจ้าจะแยกตัวเองออกจากครูได้ ข้าพเจ้าไม่สามารถจะแยกแยะได้ว่าความชื่นชมยินดีอันมากมายเหลือจะกล่าวในสิ่งสวยงามทั้งหลายนั้น เกิดขึ้นเพราะธรรมชาติในตัวข้าพเจ้าเอง หรือเกิดขึ้นเนื่องจากอิทธิพลของครู ข้าพเจ้ารู้แต่เพียงว่าเราสองคนไม่สามารถแยกจากกันได้ และชีวิตของข้าพเจ้านั้นเป็นของครู ส่วนที่ดีที่สุดของข้าพเจ้านั้น เป็นสิ่งที่ครูปั้นขึ้นมา ไม่ใช่เพราะข้าพเจ้ามีพรสวรรค์แต่ประการใด ครูผู้เดียวเป็นผู้สร้างสรรค์ขึ้นมาด้วยความรักอย่างจริงใจ...”

แต่การได้ไปพบและพูดคุยกับเพื่อนตาบอดรุ่นราวคราวเดียวกัน ด้วยภาษาของเธอเองที่สถาบันเพอร์กินส์สำหรับคนตาบอด ทำให้เฮเลนมีความสุขมาก ซึ่งเธอบอกว่าที่ผ่านมาเธอรู้สึกเหมือนเป็นชาวต่างชาติที่ใช้ภาษาที่ต้องมีล่ามแปลมานานแล้ว ในครั้งนั้นเวลาที่คุยกันเพื่อนของเธอจะวางมือลงบนมือของเธอเพื่อให้เธอสะกดคำ อย่างไรก็ตามสำหรับเพื่อนของเธอแม้เขาจะตาบอดเหมือนกัน แต่เขาก็ยังมี “สายตาสันนิษฐาน” คือการเห็นผ่านเสียงของคำบอกเล่า การได้พบปะกับผู้คนมากหน้าหลายตาและได้คุยกับเขา มีการติดต่อเข้าใจกันเกิดขึ้น เป็นสิ่งมหัศจรรย์สำหรับเฮเลน มันทำให้จิตใจที่แห้งแล้งเพราะถูกทอดทิ้งของเธอได้ชุ่มฉ่ำ เบิกบานขึ้นดังกุหลาบแรกแย้ม

การฝึกพูด: เพื่อขยายวงการเรียนรู้ชีวิตประจำวัน และ “ความไม่แตกต่าง”

แม้เฮเลนจะสามารถอ่านและเขียนได้แล้ว แต่เธอยังพยายามฝึกเปล่งเสียงเพื่อจะพูดให้ได้ ขณะที่พยายามทำเสียงนั้นเธอก็จะใช้มือหนึ่งจับที่คอและอีกมือหนึ่งจับที่ริมฝีปาก เพื่อจะคลำเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของริมฝีปาก และเธอก็ชอบสัมผัสแมวและสุนัขเมื่อมันส่งเสียงขู่และเห่า หรือแตะที่คอของนักร้อง หรือบนเปียโนเมื่อมีคนกำลังดีดเพลง

เฮเลนกล่าวว่าเธอรู้มานานแล้วว่า มนุษย์นั้นใช้เครื่องหมายการติดต่อที่แตกต่างจากของเธอ และเธอก็รู้ว่าเด็กหูหนวกนั้นสามารถสอนให้พูดได้ เธอเองก็รู้สึกอยู่เสมอว่ายังไม่พอใจต่อวิธีการสื่อความหมายที่เป็นอยู่ เพราะมันยังให้ความรู้แคบไม่กว้าง ความรู้สึกเช่นนี้บีบบังคับจิตใจเธอมาก อยากจะหาวิธีอื่นเข้ามาแทนที่ เธอจึงพยายามใช้ปากและเสียง ซึ่งเพื่อน ๆ ไม่เห็นด้วยและเปรียบเธอเหมือนนกเล็ก ๆ ที่บินด้านแรงลม แต่การได้ฟังเรื่องของแรคนิลด์ คาทา เด็กหูหนวกและตาบอดในนอร์เวย์ที่ได้รับการสอนพูด ทำให้เธอตัดสินใจแน่วแน่ว่าจะเรียนพูดให้ได้ ครูจึงพาเธอไปเรียนกับ นางซารา พูลเลอร์ ครูใหญ่โรงเรียนฮอเรส มาน ซึ่งวิธีการสอนคือ ครูซารา ให้เฮเลนใช้มือลูบไปบนใบหน้าของครูเบา ๆ ให้คลำตำแหน่งของลิ้น ริมฝีปาก เมื่อครูกำลังเปล่งเสียงออกมา ซึ่งเฮเลนเล่าว่าเธอรู้สึกกระตือรือร้นมากที่จะเลียนแบบการเคลื่อนไหวทุก ๆ อย่าง

เมื่อความเป็น "ตัวตน" ของเฮเลนได้ตกอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ทางภาษาของโลกที่คนทั่วไปใช้กัน แล้วตามแนวคิดโครงสร้างนิยม หรือตกอยู่ใต้อำนาจการบงการของเทคโนโลยีและวาทกรรมที่เธอรับรู้ผ่านวิธีการสื่อสารเฉพาะได้ตามแนวคิดหลังโครงสร้างนิยม กฎเกณฑ์หรืออำนาจเหล่านั้นได้กำหนดให้เธอต้องมีวิธีคิดและวิถีการดำเนินชีวิตเช่นเดียวกับคนอื่น ๆ เธอรู้ว่าทุกคนในครอบครัวเธอสื่อสารกันด้วยการพูด และการที่เธอพูดไม่ได้ สร้าง "ความแตกต่าง" ที่มีความหมายไปในทางลบให้กับทุกคน ซึ่งในระยะแรก ๆ อาจไม่ใช่ปัญหาของเฮเลน แต่เมื่อเธอเข้าใจความหมายเป็นเช่นเดียวกับคนอื่นแล้ว เธอจึงต้องการที่จะพูดได้ และอำนาจกฎเกณฑ์และวาทกรรมต่าง ๆ เหล่านั้นเป็นตัวขับเคลื่อนให้เธอเกิดความมานะพยายามจนประสบความสำเร็จ และความสำเร็จก็มีความหมายอย่างยิ่งต่อทุกคนในครอบครัวรวมทั้งตัวเธอเองด้วย นอกเหนือจากนั้นเมื่อเธอสามารถพูดให้คนอื่นรู้เรื่องได้ เธอก็สามารถพูดสื่อสารกับผู้คนได้โดยตรงโดยไม่ต้องผ่านล่าม ซึ่งมันทำให้เธอได้ความรู้สึกเป็นผู้กำหนดหรือผู้ทำปฏิบัติการทางสังคมด้วยตัวเธอเองมากยิ่งขึ้น ดังที่เธอบรรยายไว้ว่า...

“...ความยากลำบากเป็นพิเศษที่ข้าพเจ้าได้พยายามต่อสู้เอาชนะในการอ่านริมฝีปากครู (เนื่องจากข้าพเจ้ามองไม่เห็น) ก็คือข้าพเจ้าต้องใช้นิ้วมือทั้งหมด ใช้ความรู้สึกของการสัมผัส จับการสั่นสะเทือนของลำคอ การเคลื่อนไหวปากและสีหน้าของครู แล้วจึงฝึกโดยเลียนแบบการเคลื่อนไหวนั้นโดยการเปล่งเสียงให้เกิดการเคลื่อนไหวและสั่นสะเทือนเช่นเดียวกัน ซึ่งต้องทำซ้ำ ๆ ซาก ๆ จนกว่าจะเปล่งเสียงได้ถูกต้องบางครั้งที่ข้าพเจ้ารู้สึกเหนื่อยอ่อนใจ ห่อหอย แต่เมื่อนึกถึงบุคคลผู้เป็นที่รักของข้าพเจ้าที่บ้านว่าทุกคนจะภาคภูมิใจในความสำเร็จของข้าพเจ้าเพียงใด ถ้าข้าพเจ้าสามารถพูดได้....น้องเล็กของเราจะเข้าใจภาษาที่เราใช้กับแก

แน่ๆ ในคราวนี้...ข้าพเจ้าไม่รู้สึกท้อแท้หมดหวังในชีวิตอีกแล้ว เมื่อได้พูดกับแม่ และได้รับการตอบสนองโดยแม่พูดตอบข้าพเจ้า..."

เธอเล่าว่าเธอไม่เคยลืมความรู้สึกชื่นชมยินดี เมื่อรู้ว่าตนสามารถเปล่งเสียงพูดคำแรกออกมาได้ มันเป็นความรู้สึกคล้ายๆกับว่าได้เดินออกมาจากคุกแห่งความเจ็บที่ไม่เคยได้ยินสรรพสำเนียงใดๆ แม้สำเนียงของความรักก็ไม่เคยได้ยิน แม้เสียงเพลงจากนก หรือแม้แต่เสียงดนตรีซึ่งสามารถแหวกความเจ็บของอากาศให้ลั่นสะท้านหัวใจได้ เมื่อเธอสามารถเรียกมิลเดรตน้องสาวแล้วมิลเดรตก็วิ่งมาหาเธอ หรือเมื่อเห็นสุนัขเชื่องฟังคำสั่งของเธอโดยดี จึงเป็นความสุขอย่างชนิดที่เธอไม่รู้จะกล่าวอย่างไรถูก มันเป็นความสุขที่รู้ว่าตัวเองสามารถติดต่อกับคนอื่นได้โดยไม่ต้องผ่านสามมาคอยช่วย ความรู้สึกที่สามารถพูดให้คนอื่นรู้เรื่องโดยไม่ต้องผ่านสาม ความสุขเช่นนี้ทำให้เธอลืมการใช้นิ้วมือไปชั่วขณะ

และในวันที่เธอลงจากรถไฟและทุกคนในครอบครัวของเธอยืนอยู่ต่อหน้าเธอ ดวงตาของเธอเต็มไปด้วยน้ำตาแห่งความตื้นตัน เมื่อแม่ช่วยเธอไปกอดและพูดอะไรไม่ออกไปครู่หนึ่ง ด้วยความยินดีต่อคำพูดทุกคำที่เธอพูดกับแม่ และมิลเดรตน้องสาว ได้ช่วยมืออีกข้างหนึ่งของเธอไปจับและเดินเร็ว ๆ อยู่ข้าง ๆ เพื่อแสดงความภูมิใจและความรักที่มีต่อข้าพเจ้าด้วยการยืนดูข้าพเจ้าอยู่เงียบ ๆ ชั่วครู่ใหญ่

เธolenคิดว่าไม่มีอะไรสวยงามไปกว่าความจริงยั่งยืนของภาพพจน์และอารมณ์ที่ได้ปรากฏออกมาเป็นภาษา และเมื่อคน ๆ หนึ่งกำลังคุ้นเคยกับภาษานั้น ความคิดหนึ่งซึ่งล่องลอยมาจากแดนไกล ในที่สุดเขาก็จะสามารถกระชับความคิดเหล่านั้นให้แจ่มชัดขึ้นได้ และความงดงามของภาษานั้นทำให้เธอเกิดความรู้สึกพึงพอใจ ในเวลาต่อมาเธolenได้เรียนรู้ภาษามากมาย เช่น ละติน ฝรั่งเศส เยอรมัน และภาษาอังกฤษ ซึ่งความสมปรารถนาต่อการตัดสินใจเข้าเรียนในมหาวิทยาลัย เกิดขึ้นจากแรงกดดันภายในตัวของเธolenที่มีอำนาจเหนือกว่าคำตักเตือนหรือคำแนะนำจากเพื่อน และเหนือกว่าแม้จิตใจของเธอเอง สิ่งนั้นได้เร่งเร้าให้เธolenพยายามทำทุกอย่างที่จะทำให้เธอเท่าเทียมกับคนสามัญธรรมดาทั่วไปที่สามารถเห็นและได้ยินได้ให้ได้

เธอเทียบเคียงเรื่องนี้กับคำกล่าวของนักปราชญ์ชาวโรมันซึ่งกล่าวว่า "การถูกเนรเทศออกจากโรม หมายถึง การอยู่นอกกรุงโรมนั่นเอง" ซึ่งคล้ายกับเธอที่ถูกเนรเทศไปอยู่ห่างไกลจากอารยธรรมและความรู้ทั้งมวล จึงทำให้เธอจำต้องหาทางลัดเพื่อขวนขวายหาความรู้และประสบการณ์ต่างๆที่เธอคิดว่า ในมหาวิทยาลัย มีหลายสิ่งหลายอย่างที่จะนำทางให้เธอได้มีโอกาสได้สัมผัสมือกับเพื่อนหญิงผู้มีความคิด มีความรักและดิ้นรนต่อสู้เหมือนกับเธอ เธolenมีความเห็นว่าในอาณาจักรแห่งความคิดนั้นเธอมีอิสรภาพเหมือนดังเช่นคนธรรมดาทั่วไป ความสุข ความเศร้าทั้งหลายนี้คลุมเคลืออยู่ในโลกแห่งความจริงนี้ แต่เมื่อเข้าเรียนไปได้ระยะหนึ่ง เธอเริ่มรู้สึกว่ามหาวิทยาลัยไม่ใช่เป็นสถานที่ที่น่ามหัศจรรย์

พิศวง เหมือนดังที่เคยฝันไว้เสียแล้ว สิ่ง que เธอคิดในขณะนั้นคือ การไม่มีเวลาเป็นของตนเอง มันเป็นการไปเรียนหนังสือเท่านั้น เราไม่มีเวลาคิดเลย

ประสบการณ์ชีวิตในโลกกว้าง

แม้ว่าเฮเลนจะสำเร็จการศึกษาแล้ว แต่แอน ซัลลิแวนก็ยังทำหน้าที่ผู้ช่วยเหลือเธออยู่ตลอดมา เฮเลนเริ่มงานด้วยการเขียนหนังสือควบคู่กับการบริการสาธารณะตามคำเชิญ ตลอดจนการเข้าร่วมเป็นกรรมการคนตาบอดและร่วมการรณรงค์ เพื่อให้สังคมเปิดโอกาสและปฏิบัติต่อคนตาบอดให้ดีกว่าเดิมด้วย จนกระทั่ง 6 ปี หลังจบจากมหาวิทยาลัย (ค.ศ.1909) เธอก็ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกพรรคสังคมนิยมอเมริกา โดยความช่วยเหลือของจอร์น มาซี สามีสของแอน ซัลลิแวน เฮเลนได้เข้าร่วมรณรงค์เรียกร้องเพื่อสิทธิสตรีและผู้ใช้แรงงาน เรียกร้องการยกเลิกกฎหมายประหารชีวิตและการห้ามจ้างเด็กเล็กทำงาน ซึ่งการสนับสนุนของเฮเลนมีพื้นฐานมาจากเหตุผลด้านมนุษยธรรม เธอต้องการให้ความเสมอภาค ความเห็นอกเห็นใจ ความยุติธรรมและความรักเข้ามาแทนที่ความไม่เท่าเทียม อภิสิทธิ์และความละเลย¹⁹ รวมทั้งเขียนบทความในหัวข้อเกี่ยวกับสิทธิสังคมนิยมด้วย

ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 (1914-1918) เธอได้เข้าร่วมการเรียกร้องสันติภาพซึ่งจัดตั้งโดยองค์กรผู้ใช้แรงงานนานาชาติ เฮเลนจะจ่งชี้ให้เห็นประเด็นความสูญเสียทางด้านเศรษฐกิจ ที่รัฐทุ่มเทเพื่อการซื้ออาวุธและอุปกรณ์สงครามให้ทหารอเมริกันเพื่อประหัดประหารกัน ว่ามันจะดีกว่าหากเงินทองเหล่านั้นจะถูกนำมาใช้จ่ายเพื่อชีวิตผู้คนที่ยากไร้ เจ็บป่วยและพิการ และหลังจากการร่วมเรียกร้องอย่างเปิดเผยครั้งนี้ เธอจึงตัดสินใจที่จะลดการแสดงออกทางการเมืองเพื่อจะได้ทำงานช่วยเหลือคนพิการหูหนวกตาบอดได้มากขึ้น และในปี ค.ศ.1932 เฮเลนได้รับรางวัล “ผู้หญิงที่มีผลงานมากที่สุดแห่งปี” จากหนังสือพิมพ์พิคทอเรียล รีวิว และได้รับปริญญากิตติมศักดิ์จากมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกาหลายแห่ง ซึ่งมูลนิธิเพื่อคนตาบอดแห่งชาติอเมริกา กล่าวว่าพวกเขาเอาใจใส่ดูแลเฮเลนเยี่ยม “สมบัติแห่งชาติ”

หลังจากแอน ซัลลิแวนเสียชีวิตจากเฮเลนไปในปี ค.ศ. 1936 ด้วยโรควัณโรค พอลลีน ทอมสัน ก็เข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยแทน และเสียชีวิตในปีค.ศ.1960 นับจากนั้นมาเฮเลนก็ได้รับการดูแลจากเลขาส่วนตัวและนางพยาบาล ในปีถัดมาเฮเลนล้มป่วยด้วยโรคหัวใจ ทำให้ความสามารถในการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นลดลงไปด้วย ช่วงสุดท้ายของชีวิตเธอจึงอยู่อย่างโดดเดี่ยว เช่นเดียวกับตอนที่เธอ

¹⁹ ทศนิษฐ์ วีระภาสพงษ์, แปลและเรียบเรียง. 2540. “เฮเลน เคลเลอร์: หญิงบอดคนพิศมรรย” จาก “Helen Keller: The deaf and blind woman who conquered her disabilities and devoted her life to campaign for other people.” By Fiona Macdonald. 1997. โรงพิมพ์สามัคคีสาร (คอกหญ้า). กรุงเทพฯ.

ยังเล็กก่อนที่แอน ชัลลิแวนจะเข้ามาสอนวิธีสื่อสารกับคนอื่นให้เธอ เธอเล่นเสียชีวิตที่บ้านอย่างสงบในวัย 88 ปีใน ค.ศ. 1968 ร่างของเธอถูกฝังอยู่ในสุสานแห่งชาติอเมริกา ณ กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. ได้รับเกียรติสูงสุดนี้เพื่อเป็นการระลึกถึงความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ ในฐานะสตรีคนหนึ่งที่มิได้ให้ความเคารพมากที่สุดในด้านศตวรรษที่ 20

การก้าวเข้าไปอยู่ในสนามความหมายของภาษาพูด/เขียน ที่มีตัวอักษรหรือคำเป็นตัวกำหนดความหมายและความเป็นรูปธรรมในโลกแห่งวัตถุของเธอนั้นเต็มไปด้วยความยากลำบาก เพราะความที่เธอมีระบบประสาทสัมผัสที่ไม่เอื้อต่อการใช้ภาษานั้น และเป็นการพาตัวเองเข้าไปอยู่ภายใต้อำนาจแห่งภาษาและวาทะกรรมแห่งโลกกว้างนั้นด้วย ไม่ว่าจะเป็นการสร้าง "ตัวตน" ของเธอให้ "เหมือน" กับคนอื่น เพื่อจะไม่เป็น "ผู้ที่แตกต่าง" อีกต่อไป หรือการเข้าสู่การเรียนรู้ในระบบการศึกษาที่ "เวลา" เริ่มเข้ามาบีบคั้นการรับรู้ของเธอมากขึ้น ตลอดจนการดำรงชีวิตประจำวันที่ต้องมีผู้ช่วยเหลือตลอดเวลา จนบางครั้งเธอรู้สึกว้าวุ่นที่เธอกระทำไปนั้นเป็นจากความคิดของเธอหรือไม่ แต่ทั้งหมดนั้นเธอก็ยอมรับมันและก้าวเดินไปในโลกกว้างอย่างมุ่งมั่นและสง่างาม ด้วยความรักและความผูกพันที่เธอมีต่อเพื่อนมนุษย์ หรืออาจเป็นได้ว่า เพราะระบบคิดของเธอที่ได้ถูกหล่อหลอมขึ้นในสนามความหมายของภาษาที่ใช้โลกกว้างนั้น ได้พาเธอเข้าไปอยู่ใต้อำนาจของเทคโนโลยีและวาทะกรรมแห่งยุคสมัยจนเธอเดินไม่หลุด

การสร้างความรู้/ความจริงทางสังคมสมัยใหม่: ผัสสะการรับรู้ที่ถูกลดทอน

การทำงานของประสาทสัมผัสต่าง ๆ (sense bases) ทั้ง 6 คู่ตามคำอธิบายทางพุทธ คือ ตา หู จมูก ลิ้น ร่างกาย และใจ ในแต่ละช่วงระยะเวลาของการรับรู้ ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างแยกส่วน แต่จะเกิดขึ้นอย่างผสมผสานและโต้ตอบกันไปมาในกระบวนการวิภาษทางสังคม (social dialectic process) จนเกิดเป็นการรับรู้ทั้งกาย ใจ และจิตวิญญาณ ซึ่งได้ให้ความรู้/ความจริงเพื่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคม โดยมีปรากฏการณ์ทางสังคมเป็นสิ่งที่รับรู้ (sense objects)

วิธีคิดที่มากับความเจริญก้าวหน้าของโลกที่ทันสมัย ได้ให้ความสำคัญต่อสิ่งที่รับรู้ (sense objects) เฉพาะที่สามารถสร้างความเป็นรูปธรรมเพื่อกำหนดตำแหน่งแห่งที่ในโลกแห่งวัตถุได้ ผ่านระบบสัญลักษณ์ที่เป็น "ภาษา" ซึ่งอธิบายความหมายของสรรพสิ่งด้วยตัวอักษรหรือคำ ที่นำไปสู่ความสามารถผลิตซ้ำการสื่อสารได้ นับเป็นวิธีสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ แต่วิธีคิดเช่นนี้จึงได้ลดทอนความสนใจและการใช้ผัสสะเพื่อการรับรู้ของมนุษย์ ให้เหลือเพียงการได้ยินและการมองเห็น ซึ่งมันอาจช่วยขยายมิติทางพื้นที่และเวลาของการดำรงอยู่ของมนุษย์ออกไปอย่างไร้ขอบเขต แต่ขณะเดียวกันมันก็ทำให้มนุษย์มีมิติของความสัมพันธ์ผูกพันกันด้วยผัสสะการรับรู้อื่นน้อยลง ความเป็นปัจเจกสูงขึ้น

จนทำให้ความเป็นมนุษย์และการดำรงอยู่อย่างเกื้อกูลกันให้ค่อย ๆ ลดลงไปที่ละน้อย ๆ โดยเราไม่รู้ตัว ทั้งนี้เพราะชุดความรู้/ความจริงเพื่อการดำรงชีวิตก็จะถูกจำกัด และถูกผลิตซ้ำวนเวียนอยู่ในสนามความหมายเดิม ๆ เป็นส่วนใหญ่

ในระบบสังคมวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ มีผู้คนที่หลากหลายลักษณะของชุดการทำงานของประสาทสัมผัส การยอมให้มีระบบสัญญาณเพื่อการสื่อสารเพียงระบบเดียวเป็นตัวสร้างสนามความหมาย ย่อมเป็นการปิดกั้นคนส่วนหนึ่งให้ไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างความรู้และความจริงทางสังคม และในขณะเดียวกันก็เป็นปิดกั้นตัวเองของคนส่วนใหญ่ ด้วยการลดทอนศักยภาพของการรับรู้ของระบบประสาทสัมผัสให้ด้อยกว่าที่สามารถจะเป็นได้

ผัสสะ การรับรู้ และประสบการณ์ชีวิตของเฮเลน เคลเลอร์ ซึ่งเป็นคนพิการที่มองไม่เห็นและไม่สามารถได้ยินเสียง หลังจากที่เธอได้มีโอกาสใช้ประสาทการรับรู้ที่สมบูรณ์ทั้ง 6 ด้าน คือ ตา หู จมูก ลิ้น ร่ากายและใจ รับรู้และสื่อสารกับโลกภายนอกและผู้คนในช่วง 19 เดือนแรกของชีวิต โดยที่ภาษาที่เธอใช้ในการสื่อสารกับผู้คนในวัยก่อน 19 เดือน ยังพัฒนาไม่สมบูรณ์จนถึงขั้นที่เข้าสู่สนามความหมายเดียวกันกับคนอื่นในสังคมได้ แต่เธอก็มีความทรงจำของการรับรู้เหล่านั้น ซึ่งเมื่อเธอเสียประสาทสัมผัสด้านการมองเห็นและการได้ยินไป ทำให้เธอรู้สึกได้อย่างชัดเจนถึงการรับรู้ที่แตกต่างกัน แต่อย่างไรก็ตามการรับรู้โลกภายนอกก็ยังคงเป็นไปได้ และกระบวนการสื่อสารได้ตอบกับคนอื่นในสังคมก็ยังสามารถเกิดขึ้นได้ ด้วยระบบสัญญาณหรือภาษาที่เธอเป็นผู้กำหนดขึ้นเอง และมันสามารถรับใช้การดำเนินชีวิตของเธอได้ดีพอสมควร หากไม่มีระบบสัญญาณหรือภาษาอื่นที่มีอำนาจเหนือกว่ามาคุกคาม

ระบบสัญญาณหรือภาษาที่สร้างสนามความหมายให้กับกระบวนการโต้ตอบทางสังคม เพื่อสร้างความรู้/ความจริงทางสังคมนั้น มีรากฐานจากวัฒนธรรมที่ให้คุณค่าความสำคัญกับเวลามากกว่าระยะทางในมิติของความสัมพันธ์ และเชื่อมั่นในสิ่งที่เห็นประจักษ์ได้ด้วยตา ดังนั้นภาษาจึงแสดงออกในลักษณะของตัวอักษรและภาพที่เป็นรูปธรรมเชื่อมโยง การพูดให้ได้ยิน หรือการเขียนให้เห็นและอ่านได้ ซึ่งเวลาที่ใช้ในการสื่อสารจะน้อยกว่า การสื่อสารด้วยสัญญาณอื่นๆ เช่น ภาษากาย ภาษามือ หรือการสัมผัส ดมกลิ่น ซึ่งกลุ่มหลังนี้จะใช้สื่อสารได้ในวงที่แคบกว่า ใช้เวลามากกว่า และไม่ค่อยมีภาษาที่จะใช้แทนอย่างมีความหมายมากนัก ความเหลื่อมล้ำของระบบภาษาทั้งสองนี้เมื่อมันมาปฏิบัติการณ์บนพื้นที่ที่ซ้อนทับกัน ย่อมก่อให้เกิดการทำทลายและคุกคามกันและกัน สนามความหมายของภาษาที่มีอำนาจเหนือกว่าหรือรับใช้คนส่วนใหญ่ มักจะเป็นฝ่ายที่ได้ชัยชนะและครอบงำอีกภาษาหนึ่ง ความรู้ที่ถูกสร้างจากภาษาที่ด้อยกว่าก็จะถูกกดทับไว้ด้วยเช่นกัน

แต่การที่เฮเลนได้พยายามเคลื่อนย้ายตัวเองเข้าสู่สนามความหมายที่คนธรรมดาทั่วไปใช้กันอยู่นั้น เป็นไปได้ว่า เพราะเธอต้องการหลุดพ้นจากภาวะที่คิดว่าตัวเองไร้ความหมายและไม่สามารถ

เป็นผู้กระทำการได้อย่างสมบูรณ์เนื่องจากอยู่นอกขอบเขตของสนามความหมายนั้น แต่เมื่อเธอได้เรียนรู้จนสามารถเข้าไปอยู่ในสนามความหมายเดียวกันแล้ว เธอได้เป็นผู้กระทำการอย่างสมบูรณ์จริง หรือ ในเมื่อเธอเองก็ถูกผลักให้วิ่งไปตามวิถีทางที่สนามความหมายของภาษานั้นเป็นผู้กำหนด ไม่ว่าจะ เป็นเรื่องการเขียนหนังสือ การฝึกพูด การเข้าเรียนในมหาวิทยาลัย เป็นต้น นอกจากนั้นการดำรงชีวิต ในสนามความหมายนี้เธอก็ยังจำเป็นต้องมีผู้ช่วยตลอดชีวิต เธอดูเหมือนมีอิสระน้อยกว่าเมื่อครั้งที่เธอ ใช้ชีวิตอยู่กับแม่ และเด็กชายมารธาที่บ้านของเธอเสียอีก

ดูเหมือนว่าสิ่งที่เป็แรงผลักดันที่สำคัญที่สุดในการต่อสู้ในชีวิตของเธอ จะเป็นความต้องการที่จะสร้างความชัดเจนและความมั่นคงให้กับสายใยความสัมพันธ์ ระหว่างเธอกับคนที่เธอรัก นั่นคือเธอ ต้องการสร้างความหมายของ “ตัวเธอ” ให้ปรากฏขึ้นในสนามความหมายของคนทีเธอรัก และเพื่อให้เธอสื่อสารได้ตอบกับคนเหล่านั้นได้

การเข้าใจว่าแม้คนหูหนวกและคนตาบอดจะใช้ผัสสะการรับรู้ที่แตกต่าง ในการสร้างความรู้ และความจริงเพื่อการดำรงชีวิต แต่เขาก็มิได้แตกต่างจาก “คนปกติ” ในแง่ที่ว่า ต่างก็มีชีวิตอยู่ในโลก แห่งความจริงที่ถูกสร้างขึ้นทั้งจากวัฒนธรรมและจากผัสสะการรับรู้ ความรู้นี้จะทำให้เราตระหนักใน ศักยภาพและคุณค่าของความเป็นมนุษย์ที่มีร่วมกันท่ามกลางความแตกต่าง และยังจะนำไปสู่ความ ตระหนักในคุณค่าของการที่จะรับรู้มิติอื่นของความเป็นจริงในโลก ที่อาจไม่สามารถมองเห็นด้วยตา หรือได้ยินได้ด้วยหูของเรา อีกทั้งยังจะช่วยลดอคติเชิงผัสสะที่ดำรงอยู่อย่างซ่อนเร้นในสังคมอีกด้วย การยอมให้มีทางเลือกของการใช้ประสาทสัมผัสในการรับรู้ร่วมกันในสังคม เช่น “การพูดกันด้วยใจ” หรือการตระหนักและยอมรับการใช้ “มือสื่อภาษา ตาสื่อหัวใจ” และ “การเห็นและแจ้งในจิตด้วยสัมผัส และการได้ยิน” น่าจะเป็นการช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ในคุณค่าของความเป็นมนุษย์และการอยู่ ร่วมกันได้ดีขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

บทความชิ้นนี้เป็นเสมือนการก้าวสู่การรับรู้สิ่งใหม่ด้วยวิธีคิดใหม่ที่ผู้เขียนไม่มีทักษะมาก่อน ซึ่งลุล่วง ได้เป็นความรู้ที่ขึ้นมากด้วยความช่วยเหลือของคนอื่นที่มีความสำคัญยิ่ง (significant others) คือ เฮเลน เคล เลอร์ผู้เป็นเจ้าของประสบการณ์ชีวิตการรับรู้โลกด้วยประสาทสัมผัสที่แตกต่าง นายแพทย์โกมาตร จึงเสถียร ทรัพย์ ผู้ให้วิธีคิดและความรู้ทฤษฎีทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา และคุณชาติชาย มุกสง ผู้รอบรู้ข้อมูล ที่ช่วยให้สามารถเข้าถึงหนังสือ “ชีวิตของข้าพเจ้า โดย เฮเลน เคลเลอร์” หนังสือดีที่เกือบจะถูกลืมไปแล้วใน สังคมไทย จึงขอขอบพระคุณทุกท่านมา ณ โอกาสนี้

บรรณานุกรม

- Berger & Luckman. 1969. *The Social Construction of Reality: A treatise in the sociology of knowledge*. Anchor Books, Doubleday & Company, Inc. Garden City, New York.
- C. Nadia Seremetakis. 1994. *The Sense Still: Perception and Memory as Material Culture in Modernity*. Westview Press. Boulder- San Francisco- Oxford. USA.
- David Howes . 1991. *The Varieties of Sensory Experiences: A Sourcebook in the Anthropology of the Senses*. University of Toronto Press. Canada.
- Hannah Arendt. Ed. 1969. "The Work of Art in the Age of Mechanical Reproduction." In *Illuminations, Walter Benjamin: Essay and Reflections*. Translated by Harry Zohn. Schocken Books. New York. Pp.217-251.
- Walter J. Ong. 1991. Chapter 1: The Shifting Sensorium. In Dawid Howes. Ed. *The Varieties of Sensory Experiences*. University of Toronto Press. Canada. Pp.25-30.
- ทัศนีย์ วีระภาสพงษ์. แปลและเรียบเรียง. 2540. "เฮเลน เคลเลอร์: หญิงบอดมหนัศจรรย์" จาก "Helen Keller: The deaf and blind woman who conquered her disabilities and devoted her life to campaign for other people." By Fiona Macdonald. 1997. โรงพิมพ์สามัคคีสาร (ดอกหญ้า). กรุงเทพฯ.
- ธงชัย วินิจจะกูล. 2534. รายงานโครงการวิจัยเสริมหลักสูตร เรื่อง *วิธีการศึกษาประวัติศาสตร์แบบวงศาวินิชา (Genealogy)*. คณะศิลปศาสตร์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (เอกสารอัดสำเนา)
- ปรีดา เฉลิมเผ่า กออนันตกุล "คำนำ: ชายขอบสังคมไทย" ใน *ชีวิตชายขอบ: ตัวตนกับความหมาย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) อัมรินทร์พรินดีแอนด์พับลิชชิง จำกัด (มหาชน) กรุงเทพฯ. พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). 2538. พุทธธรรม: กฎธรรมชาติและคุณค่าสำหรับชีวิต. กรุงเทพฯ. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*
- วิจิต เปานิล. 2546. *พุทธกระบวนทัศน์: เพื่อสุขภาพและการเยียวยาในสังคมไทย. แผนงานปรัชญาวิทยาศาสตร์และกระบวนทัศน์สุขภาพ. สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.*
- อภิชัย พันธเสน. 2544. *พุทธเศรษฐศาสตร์: วิวัฒนาการ ทฤษฎี และการประยุกต์กับเศรษฐศาสตร์สาขาต่าง ๆ*. สำนักพิมพ์อัมรินทร์. กรุงเทพฯ.
- อาภรณ์ ขาติบุรุษ (ผู้แปล). 2512. "ชีวิตของข้าพเจ้า โดย เฮเลน เคลเลอร์" สำนักพิมพ์ก้าวหน้า จัดพิมพ์สำหรับบรรณาธิการนิตยสารเสรีภาพ. พระนคร. จากเรื่องเดิมโดย Helen Keller. 1905. "The Story of My Life, Part I". Doubleday & Company, Inc.

การหลงลืมประสบการณ์การคลอดและผัสสะความเป็นแม่: เรือนร่างกับอำนาจ
การแพทย์ต่อหญิงที่ตัดสินใจผ่าตัดคลอด

โดย อรุณี รังผึ้ง

บทนำ

“คุณแม่ยุคใหม่ชอบผ่ามากกว่าเบ่ง” ผู้จัดการ , 10 ก.พ. 47

“แห่คลอดวันที่ 29 กุมภาพันธ์กันเพียบ” เดลินิวส์ , 28 ก.พ. 47

การผ่าตัดคลอดในปัจจุบันได้รับความนิยมมาก โดยหญิงตั้งครรภ์ให้เหตุผลว่าการผ่าตัดคลอดมีความปลอดภัยกว่าการคลอดด้วยวิธีธรรมชาติและต้องการหลีกเลี่ยงความเจ็บปวด ดังเห็นได้จากสถานการณ์การคลอดบุตรของหญิงไทยพบว่าในปี 2534 หญิงผ่าตัดคลอดทางหน้าท้องมีเพียงร้อยละ 15 และในปี 2544 มีการผ่าตัดคลอดเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 21 โดยการผ่าตัดคลอดในโรงพยาบาลเอกชนพบมากที่สุดคือร้อยละ 54 รองลงมาคือโรงพยาบาลศูนย์และโรงพยาบาลทั่วไปร้อยละ 30 ส่วนโรงพยาบาลอื่นๆ ของรัฐพบร้อยละ 25 (วิโรจน์, 2541) อัตราการผ่าตัดคลอดในประเทศไทยเกินเกณฑ์ที่องค์การอนามัยโลก (WHO) กำหนดไว้ถึง 3 เท่า โดยส่วนใหญ่หญิงตั้งครรภ์จะให้เหตุผลที่เลือกผ่าตัดคลอดเพราะกลัวเจ็บปวดจากการคลอด โรงพยาบาลเอกชนบางแห่งมีวิธีการเชิญชวนให้คลอดที่โรงพยาบาลเอกชนในคำขวัญว่า “คลอดไม่เจ็บ” พร้อมทั้งเสนอการคลอดแบบเหมาจ่ายในราคาต่างๆ ขึ้นกับความสะดวกสบายที่หญิงตั้งครรภ์ต้องการ นอกจากความกลัวเจ็บและความปลอดภัยแล้ว เหตุผลของการผ่าตัดที่สำคัญคือความเชื่อโชคลางและฤกษ์ยาม อยากให้ลูกเกิดในวันพิเศษ วันสำคัญ เพราะเชื่อว่าเป็นสิริมงคลให้กับชีวิตเด็กและครอบครัว จึงมีการกำหนดวันคลอดลูกกับแพทย์ที่ทำคลอด วิธีการคลอดที่เปลี่ยนแปลงจากการพัฒนาเทคโนโลยีที่ก้าวหน้า ทำให้ประสบการณ์การคลอดของหญิงค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไปและตกอยู่ในมือของแพทย์ผู้เชี่ยวชาญดังในปัจจุบัน บทความนี้ทำมาหญิงตั้งครรภ์ในปัจจุบันจึงกลัวความเจ็บปวดจากการคลอดธรรมชาติมากมายจนยอมเจ็บจากการผ่าตัดคลอดแทน และความเป็นแม่ในอดีตต่างจากปัจจุบันอย่างไร

ความเจ็บปวดจากการคลอด : มุมมองของใคร

ความเป็นแม่ของผู้หญิงแตกต่างกันไปตามแต่ละสังคมวัฒนธรรม ส่วนใหญ่เป็นการผูกโยงร่างกายทางกายภาพของผู้หญิงกับการมีบุตรและเลี้ยงดูบุตร (child bearing and rearing) ผ่านตำนานต่างๆ เช่น แม่พระ ผู้เสียสละและบริสุทธิ์ และแปรเปลี่ยนไปตามยุคสมัย

ในกระบวนการประวัติศาสตร์ตะวันตกมีวาทกรรมที่เขียนไว้ในลักษณะต่างๆ ดังในคัมภีร์ไบเบิล ได้กล่าวถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ชายและผู้หญิงไว้ในตอนที่สามของบทปฐมกาล (Genesis) ซึ่งกล่าวว่าหลังจากที่พระเจ้าเป็นผู้สร้างมนุษย์ผู้ชายให้เป็นมนุษย์คนแรกของโลกแล้วจากนั้นพระองค์ได้สร้างสรรพสิ่งและสรรพสัตว์ต่างๆขึ้น พระองค์ได้สร้างมนุษย์ผู้หญิงให้มาเป็นเพื่อนมนุษย์ผู้ชาย ต่อมาอสรพิษได้ชักชวนให้มนุษย์ผู้หญิงกินผลไม้ต้องห้ามในสวนอีเดนของพระเจ้า และนางก็แบ่งให้มนุษย์ผู้ชายด้วย ผลของการละเมิดข้อห้ามนี้เอง พระเจ้าเป็นผู้ลงโทษอสรพิษซึ่งเป็นต้นตระกูลของงูทั้งหลายในปัจจุบันให้ต้องใช้ท้องเดินต่างเท้า ต้องกินฝุ่นกินดินไปตลอดชีวิต มนุษย์ผู้หญิงต้องพบกับการตั้งครรภ์และความเจ็บปวด ทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัสต่าง ๆ นานา

“พระเจ้าจะให้กำเนิดมนุษย์มากมายด้วยความทุกข์ระทมแสนสาหัส และต่อไปนี้ความปรารถนาของเจ้านั้นจะต้องอยู่ภายใต้ความปรารถนาของสามีเจ้า ซึ่งเขาจะเป็นผู้ปกครองอยู่เหนือเจ้า”

สำหรับมนุษย์ผู้ชายพระเจ้าเป็นผู้ลงโทษเพราะไปเชื่อฟังคำของภริยาและกินผลไม้ต้องห้าม เจ้าต้องกลับไปสู่ผืนดินอันเป็นที่ที่เจ้าถือกำเนิดมา (ไซยนต์, 2546)

แนวคิดของตะวันตกที่มักเป็นแนวคิดผู้ชายสะท้อนให้เห็นว่าพระเจ้าเป็นผู้ลงโทษให้ผู้หญิงตกอยู่ในปกครองของผู้ชายและข้อความที่พระเจ้าตรัสว่า “and the desire shall be to thy husband” หมายถึงผู้หญิงไม่มีอิสระ เสรีภาพที่กระทำอะไรตามความต้องการของเธออีก นอกเหนือจากความต้องการหรือเห็นด้วยของสามี นอกจากเหตุผลที่ผู้หญิงขาดเสรีภาพและอยู่ภายใต้การปกครองของผู้ชายแล้ว พระเจ้ายังกำหนดให้ผู้หญิง “ต้องพบกับความเจ็บปวดทุกข์ระทมจากการตั้งครรภ์อย่างสาหัสต่าง ๆ นานา” จากการที่ผู้หญิงต้องตั้งครรภ์และทุกข์ทรมานในการตั้งครรภ์และดูแลบุตรคนแล้วคนเล่านี้เองที่ทำให้ผู้หญิงไม่สามารถดำรงไว้ซึ่งความต้องการหรือความปรารถนาในความรู้ได้เหมือนกับที่ต้องรับภาระของความเป็นแม่ และภาระความเป็นแม่นี้เองได้กลายเป็นสัญลักษณ์หรือถูกทำให้เป็นธรรมชาติของมนุษย์ผู้หญิงเป็นต้นมา ถ้าผู้หญิงคนใดไม่ปฏิบัติตามก็หมายถึงเธอไม่มีคุณสมบัติของความเป็นผู้หญิง ไม่มีธรรมชาติของความเป็นผู้หญิง สังคมก็จะประนาม ซึ่งกฎเกณฑ์ธรรมชาติดังกล่าวจริงๆก็ถูกกำหนดโดย

กฎของพระเจ้าอีกทีหนึ่ง

ในสังคมไทยมีการสร้างแนวคิดความเป็นแม่ที่ผูกโยงกับร่างกายผู้หญิงเช่นกัน ดังในพระไตรปิฎกได้มีการกล่าวถึงทุกข์ทางกายทั้ง 5 ของหญิงได้แก่ การจากเรือนไปอยู่บ้านสามี การมีระดู การตั้งครรภ์ การคลอดบุตรและการบำเรอบุรุษ (พระไตรปิฎกฉบับประชาชน) นอกเหนือจากวิธีคิดเรื่องกามราคะที่มองว่าหญิงเป็นผู้ที่มีราคะสูง และอาจล่อลวงให้ชายไม่สามารถบรรลุธรรมได้ เป็นภาพสะท้อนชัดเจนที่สร้างให้ผู้หญิงมีคุณสมบัติเชิงลบและลักษณะที่เลวร้าย วิธีการสร้างและถ่ายทอดคำสอนในศาสนาเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพโดยเฉพาะในสังคมที่มีศาสนาเป็นรากฐานเช่น สังคมอินเดีย และอิทธิพลนี้ได้ส่งผ่านมาสู่สังคมไทยด้วยเช่นกัน

ลักษณะเช่นนี้เกิดจากการสร้างของผู้มีอำนาจในสังคมที่มีชายเป็นศูนย์กลาง (androcentric) และนำไปสู่สังคมที่มีลักษณะ ชายเป็นใหญ่ (patriarchal) ซึ่งนำไปสู่การสร้างเพศภาวะของความเป็นหญิงที่ต่ำต้อยกว่าชาย การมองประสบการณ์การคลอดบุตรเป็นทุกข์ทรมานนับเป็นความทุกข์ในสายตาของผู้ชายเช่นกัน (กุลวิรี ,2545)

ในส่วนวรรณกรรมไทยพบแนวคิดการฝ่าท้องเพื่อเอาบุตรในเรื่อง ขุนช้างขุนแผน ตอน กำเนิดกุมารทอง ซึ่งเป็นเรื่องเล่าในอดีตไม่มีหลักฐานว่าเกิดขึ้นจริงหรือไม่ ตอนกำเนิดกุมารทองนี้เองที่สร้างความน่ากลัว สยดสยองจากการฝ่าท้องเนื่องจากขุนแผนฆ่านางบัวคลี่ผู้เป็นภรรยาโดยการฝ่าท้อง เนื่องจากนางบัวคลี่คิดฆ่าขุนแผนตามคำของหมื่นหาญผู้เป็นพ่อ ซึ่งมีความขัดแย้ง ไม่ชอบขุนแผน ขุนแผนจึงฆ่านางแทนแล้วผ่าท้องเอาลูกไปทำเป็นกุมารทอง ดังรายละเอียดตอนหนึ่งว่า

แล้วชักมีดตั้งท่าฆ่าขยับ	ใจกลับมืออ่อนสะท้อนจิต
แล้วกลับนึกขึ้นถึงนางวางยาพิษ	เอาชีวิตเสียเกิดอย่าไว้มัน
เอามีดคร่ำคร่าอกเข้าตำอึก	เลือดทะลักหลวมทะลุตลอดสัน
นางกระเดือกเลือกดินสิ้นชีวัน	เลือดก็ดันดาตแดงดังแทงควาย
แล้วผ่าแม่แล้วแล้งตลอดอก	แหะแหะระกให้ขาดสาย
พอจินแนแลเห็นว่าเป็นชาย	ก็สมหมายดีใจไม่รั้งรอ
อุ้มเอาทารกยกจากท้อง	กุมารทองมาเกิดไปกับพ่อ
หยิบเอาย่ามใหญ่ใส่สวมคอ	เอาผ้าห่อลูกชายสะพายไป
เปิดประตูจ่อออกมานอกบ้าน	รีบเดินผ่านป่าตัดเข้าวัดได้
ปิดประตูวิหารลั่นดาลใน	ลื้มกลอนซ่อนใส่ไว้ตึงตรา
วางย่ามเปิดกลักแล้วชักชุด	ดีเหล็กไฟจุดเทียนขึ้นแดงรำ
เอาไม้ชัยพฤกษ์พระยายา	ปักเป็นขาพาดกันกุมารวาง
ยันต์นารายณ์แผลงฤทธิ์ปิดศีรษะ	เอายันต์ราชะปะพื้นล่าง
ยันต์นารายณ์ฉีกอกปกปิดกลาง	ลงยันต์นางพระธรณีที่พื้นดิน
เอาไม้รักปักเสาชั้นสี่ทิศ	ยันต์ปิดปักขวงวงสายสิญจน์
ลงเพดานยันต์สังวาลอำมรินทร์	ก็พร้อมสิ้นในตำราถูกทำทาง
เอาไม้มะริดกันเกราเถกกันภัย	ก่อชุดจุดไฟใส่พื้นล่าง
ตั้งจิตสนิทไว้ที่ทาง	ภาวนานั่งอย่างกุมารทอง
ร้อนทั้งตัวทั่วทั้งน้ำมันฉ่ำ	กลับหน้ากลับหลังไปทั้งสอง
เกราะแกร่งแห่งได้ตั้งใจปอง	พอรุ่งแจ้งแสงทองขึ้นทันใด"

จากวรรณคดีขุนช้างขุนแผนชี้ให้เห็นชัดเจนว่าภรรยาและลูกในท้องเป็นสิทธิ์ของผู้ชาย โดยสมบูรณ์ จะคิดทำอะไรก็ได้ตามความต้องการของผู้ชายที่เป็นสามี แม้นางบัวคลี่จะมีความผิดที่คิดฆ่าขุนแผนผู้เป็นสามีแต่ลูกในท้องของนางไม่มีความผิดอะไรที่จะต้องถูกฆ่าและยังเป็นลูกของขุนแผนอีกด้วย วิธีการแก้ปัญหาของขุนแผนมีได้หลายทาง เช่น รอให้นางคลอดลูกก่อนที่ขุนแผนจะลงโทษ แต่ขุนแผนได้ใช้สิทธิ์สามีในการกระทำอันโหดเหี้ยมต่อภรรยาและลูก

ของตน แสดงให้เห็นว่าในสมัยนั้นผู้หญิงไม่มีสิทธิ์เหนือร่างกายของตนเอง เมื่อตอนเกิดและเติบโตก็เป็นสิทธิ์ของบิดามารดา ต่อมาเมื่อแต่งงานก็กลายเป็นสิทธิ์ของสามีและเมื่อยามแก่เฒ่าก็ตกเป็นสิทธิ์ของบุตรที่เป็นผู้เลี้ยงดู อันเป็นแนวคิดของชายเป็นใหญ่ (patriarchal) ที่ชัดเจนในสังคมไทยที่มรดกเพศภาวะของความเป็นหญิงที่ต่ำต้อยกว่าชาย

นอกจากนี้ในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนยังพบว่าสมัยก่อนผู้คนจะกลัวหญิงตายทั้งกลมและศพเด็กที่ตายในครรภ์มาก เชื่อกันว่าเป็นผีตายโหง ด้ร่าย มักจะอาละวาดหลอกหลอนชาวบ้าน ถ้าไม่ทำพิธีชงน้ำ (เหล็กชงน้ำใช้ในพิธีตอกโลงสำหรับใส่ศพหญิงตายทั้งกลม) ความเชื่อเช่นนี้ยังพบได้ในหนังสือเสียงเรื่องนางนาค ซึ่งแต่เดิมเป็นเรื่องเล่าถึงหญิงตายทั้งกลมและวิญญาณยังวนเวียนอยู่เพื่อรอสามีกลับมาจากการทำศึกสงคราม ภาวะที่หญิงครรภ์และคลอดจากมุมมองของผู้ชายชาวตะวันตกถูกมองเป็นบาป และเป็นทุกข์อย่างหนึ่ง

ประสบการณ์การคลอดบุตร

ประสบการณ์การคลอดบุตรมีความสำคัญต่อผู้หญิงในการรับรู้ความเป็นตัวตน อัตลักษณ์ภายใน (subjectivity) หรือความรู้สึกถึงการมีตัวตน (sense of self) และเป็นประสบการณ์ที่ผ่านร่างกาย (bodily experience) อันเป็นการสร้างการรับรู้ อารมณ์ ความรู้สึก ความคิดต่าง ๆ หลอมรวมนามาสรางเป็นตัวตน การซึมซับประสบการณ์ผ่านร่างกายจึงแยกไม่ออกจากอัตลักษณ์ภายใน นอกจากนี้ร่างกายของปัจเจกยังดำรงอยู่ท่ามกลางบริบททางสังคม วัฒนธรรมซึ่งมีส่วนในการประกอบสร้างประสบการณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ

ในสังคมไทยได้มีการให้ความสำคัญของความเป็นแม่และการคลอดบุตรเช่นในพิธีทำขวัญนาค ซึ่งแต่เดิมเป็นเหมือนมหรสพ เปิดเผยต่อสาธารณชนให้รับรู้ถึงความทุกข์ทรมาน เสียดสละ ความสามารถอันยิ่งใหญ่ของหญิงที่จะเป็นแม่ ในอดีตนั้นยังไม่มีสื่อมากมายกว้างขวางอย่างในปัจจุบันการทำขวัญนาคและหมอลำขวัญเป็นเหมือนศิลปิน หัวใจของงานบวชที่ถ่ายทอดทั้งเรื่องราว ท่วงทำนอง ศิลปะพื้นบ้านสู่ผู้คน ในบททำขวัญนาคได้กล่าวถึงบทสวดสอนนาคให้เข้าใจถึงคุณพระรัตนตรัย คุณบิดามารดา มีการใช้ทำนองแหล่เล่าถึงการปฏิสนธิ ความยากลำบากของผู้เป็นมารดาที่อุ้มท้อง คลอดลูกและเลี้ยงดูจนมาจนเติบโตใหญ่ (อานันท์, 2541) หมอลำขวัญจะมีบทบาทหลักในการดำเนินพิธีประกอบกับเพลงเรื่องทำขวัญนาคซึ่งมีชื่อเป็นมงคล อาทิ นางนาค มหาฤกษ์ มหาชัย มหาพล เพลงเหล่านี้มีท่วงทำนองสง่างามและให้ความรู้สึกที่ศักดิ์สิทธิ์ เกิดสมาธิ จากบทเพลงแสดงให้เห็นความเคารพการปฏิสนธิ การเกิด โดยเชื่อว่าผู้ที่มีบุญเท่านั้นจึงจะเกิดได้รวมทั้งมารดาที่จะตั้งท้องต้องมีบุญที่สะสมมาเช่นกัน อันประกอบด้วยธาตุทั้ง 4 ดิน น้ำ ลม ไฟและวิญญาณ โดยวิญญาณที่มากเกิดเป็นคนนั้นตามคำอธิบายทางพุทธศาสนาเรียกว่า ชลาพุทชะ เป็นสิ่งประเสริฐที่จะเป็นตัวอ่อนในท้องของผู้เป็นแม่ มีเนื้อหนังมังสาต่างจากการเกิดของสัตว์อื่น อีก 3 ชนิดที่จะเป็น ไช (อณฺเษพุทชะ) โกลชิเถ้า (สังเสทชะ) และไม่เป็นตัว (โอปาติกะ) ในระหว่างการคลอดมีความเจ็บปวดอย่างมากโดยเฉพาะเมื่อใกล้คลอดสร้างความรู้สึกอารมณ์ร่วมแก่ผู้ฟังดังบทแหล่ของอาจารย์เปล่ง หมอลำขวัญนาคที่ว่า

“ โอ้แสนสงสารมารดานัก	เมื่อจะคลอดลูกรักยอสงสาร
น้ำตาหลังไหลหล่อทรมาน	เสียวสะท้านเจ็บท้องร้องคร่ำครวญ
เจ็บหน่วงถ่วงหนักแถมท้องน้อย	หน้ามอยคิ้วขมวดปวดป้นป่วน
ปวดหลังหลังแทบจะแยกแตกเรวรน	โหยหวนละห้อยละเหี้ยเพลียกำลัง
ยามเจ็บเหน็บเหนียวเสียวอกจืด	หน้าซีดเหงื่อไทรมทั้งหน้าหลัง
ในทรวงอกแม่แทบแยกलगแตกพัง	เหลือกำลังแม่แล้วพ่อแก้วตา....
แสนสงสารมารดาตอนเจ็บท้อง	ได้แต่ร้องครวญครำรำพรณบ่น
ให้เมื่อยเหน็บเจ็บตัวทั่วสภนธ์	อุตส่าห์ทนกัดฟันกลั้นน้ำตา
ให้เจ็บหน่วงถ่วงหนักที่นาภี	แสนทวิทุกข์เวทนากล้า
พलगกลิ้งเกลือกเสือกกายอยู่ไปมา	เพียงชีวะจะพริ้วออกจากกาย...”

ในการทำขวัญนาคช่วงเวลาที่มาารดาจะคลอด หมอขวัญและเพลงจะสร้างบรรยากาศที่เจ็บปวดยากลำบากของแม่ในการคลอดบุตรและเมื่อบุตรได้คลอดออกมาเพลงจะแสดงความตื่นเต้น มีการส่งเสียงไชโยโห่ร้องไปด้วย แสดงความดีใจ และยินดี ต่อจากนั้นหมอขวัญจะเล่าถึงการอยู่ไฟหลังคลอดในบริบทสังคมดั้งเดิมในบททำขวัญนาคของไวพจน์และขวัญจิตได้กล่าวถึงไว้ว่า

“ อันการเจ็บท้องของคนรุ่นเก่า ยกเอามาเล่าให้คนรุ่นหลัง -
 ว่าคนรุ่นเก่าเดือดร้อนเสียจัง ออกลูกแต่ละครั้งแสนซุลมุน
 อยู่ชนบทหมอมดไม่มี เจ็บท้องแต่ละทีก็วิ่งกันวัน
 ลำบากยากเข็ญสุดแสนทารุณ คิดถึงพระคุณบิดามารดา
 เมื่อตอนอยู่ไฟเขาใช้ก้อนอิฐ เอาฟืนมาติดเอาอิฐทั้งก้อน
 เอาผ้าห่ออิฐมาปิดที่อุทร จะร้อนแสนร้อนก็ต้องจำทน
 อดหลับอดนอนต้องก่อนครั้งเดือน มดลูกจึงเคลื่อนเข้าอีกหน
 แสนทรมาณอุตส่าห์อดทน ก็มีลูกสักคนก็แทบวางวาย ” (ไวพจน์และขวัญจิต,)

พิธีการทำขวัญนาคได้แสดงให้เห็นถึงประสบการณ์ทางร่างกายของผู้หญิงที่สำคัญคือ ความลำบากอย่างแสนสาหัสในการคลอดบุตร และเป็นเหตุให้บุตรควรเคารพ นอกจากนี้พิธีการทำขวัญนาคยังเป็นการประกาศอ้างถึงความสามารถของผู้หญิงที่สามารถคลอดบุตรได้ด้วยตัวเอง และสามารถเลี้ยงดูบุตรจนมาเข้ารับการบวชในพุทธศาสนา ซึ่งถือได้ว่าเป็นบุญกุศลแก่บิดามารดา ร่างกายของผู้หญิงมีความสามารถและความอดทนต่อความเจ็บปวดจากการคลอดบุตร ได้ถูกให้คุณค่าในทางบวกและถูกมองเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ เป็นการดอกล้ำค่าความเป็นผู้หญิงที่สมบูรณ์ก็คือการคลอดบุตรสืบสกุลให้แก่สาธาณชนรับรู้ รับทราบ นอกจากนี้พิธีทำขวัญนาคยังเป็นวิธีการนำเรื่องความเจ็บปวดจากการคลอดมาสร้างจิตสำนึกให้บุตรกตัญญูกตเวทิต่อบิดามารดา ผู้ให้กำเนิดจนกลายเป็นบันทัดฐานของสังคมที่ว่าบุตรเมื่ออายุถึงเกณฑ์ต้องบวชทดแทนบุญคุณ

ผู้หญิงที่ผ่านการคลอดมักมองว่าเป็นประสบการณ์ที่สำคัญ และที่ทำให้ความทรงจำเด่นชัดเมื่อนึกย้อนหลังคือความเจ็บปวดตอนคลอดบุตร

“เจ็บท้องมากเพราะท้องแรก รู้สึกทรมานมาก แต่ตอนคลอดจริงๆ ไม่นานเท่าไร แต่กว่าจะคลอดได้นาน เจ็บหน่วงท้องน้อยมากจนไม่รู้จะอธิบายอย่างไรดี พอลูกออกมาแล้วก็หายเจ็บเป็นปลิดทิ้งเลย ได้ยินเสียงลูกร้องก็ดีใจว่าปลอดภัย เห็นหน้าลูกเวลานั้นมีความสุขมากบอกไม่ถูก”

การตีค่าความเจ็บปวดของหญิงแต่ละคนมีความแตกต่างกัน เช่น

“เจ็บท้องมาก เจ็บประมาณ 2 วัน แต่ก็ไม่ใช่เจ็บตลอดมีหยุดพักเป็นระยะ แต่ก็มีความรู้สึกที่ดีที่จะได้เห็นหน้าลูก ทนเจ็บได้ไม่รู้สึกว่ายากเย็นอะไร ด้วยความอยากเห็นลูกมากกว่า อยากรู้ว่าเป็นผู้ชายหรือผู้หญิง หน้าเหมือนใครกัน และจะตั้งชื่อว่าอะไรดี...ตื่นเต้นมาก..”

และบางคนมองว่าความเจ็บปวดจากการคลอดเป็นสิ่งที่ไม่น่าพึงปรารถนา

“รู้สึกเจ็บมากจนทนไม่ได้ เหมือนร่างจะฉีกเป็นเสี่ยงๆ ไม่อยากทนอีกต่อไป ขอให้หมอช่วยฉีดยาแก้ปวดให้ แต่กว่าจะคลอดได้ก็เบ่งนานพอดู ไม่อยากมีลูกอีกเลย..”

ประสบการณ์การคลอดบุตรจึงเป็นประสบการณ์ที่เข้มข้นและสำคัญยิ่งของผู้หญิง และมีการให้ค่าที่แตกต่างกันไป แต่เมื่อผ่านประสบการณ์การคลอดแล้ว ได้เห็นลูกของตนเองก็จะรู้สึกดีใจ และเมื่อนึกย้อนหลังกลับไปยังจำความรู้สึกนั้นได้ราวกับเพิ่งเกิดขึ้น ตระหนักถึงความมหัศจรรย์ของชีวิตที่เกิดขึ้นกับตนเอง และความเข้มแข็งในตนเอง การคลอดบุตรเป็นเสมือนการเลื่อนสถานะภาพทางสังคมที่เป็นผู้ใหญ่ที่ต้องรับผิดชอบ และความสมบูรณ์ของครอบครัว

ความเป็นมาของการผ่าตัดคลอด

การผ่าตัดคลอดเป็นเทคโนโลยีความรู้ที่ผลิตขึ้นมาจากความพยายามของมนุษย์เพื่อช่วยชีวิตเด็กในครรภ์มารดาที่เสียชีวิตแล้ว ปัจจุบันได้กลายมาวิธีการคลอดที่ทดแทนการคลอดแบบธรรมชาติ พบครั้งแรกในศตวรรษที่ 8 ก่อนคริสตกาล (National Library of Medicine) การผ่าตัดคลอดทารกที่มีชีวิตทำครั้งแรกโดย Jacob Nufer คนตอนหนูชาวสวิส เมื่อต้นคริสตวรรษที่ 16 Jacob Nufer ทำการผ่าตัดกรรยาของเขาเอง และปรากฏว่านอกจากนางจะรอดชีวิตจากการผ่าตัดแล้ว ยังคลอดบุตรตามปกติในเวลาต่อมา ทำให้สงสัยกันว่าจะเป็นการผ่าตัดการตั้งครรภ์ในช่องท้องมากกว่าการผ่าตัดท้องทำคลอด (กมล, 2520) การผ่าท้องทำคลอดเริ่มปรากฏในวารสารการแพทย์ ตั้งแต่ปลายคริสตวรรษที่ 16 และแพร่หลายขึ้นในกลางคริสตวรรษที่ 17 เช่น ผลงานของสูติแพทย์ที่มีชื่อเสียงชาวฝรั่งเศส Francois Mauriceau แต่ยังเป็นการผ่าตัดที่ทำให้มารดาเสียชีวิต แม้ในปลาย คริสตวรรษที่ 19 รายงานจากสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ ก็ยังมีอัตราการตายของมารดาถึงร้อยละ 85 ส่วนกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศสไม่พบว่ามียศตรีใดรอดชีวิตจากการผ่าตัดคลอดบุตร เพราะการผ่าท้องทำคลอดในสมัยนั้นไม่เย็บแผลที่มดลูก เนื่องจากเชื่อว่าเป็นอันตรายต่อมารดา

ต่อมาได้มีการปรับปรุงเทคนิคการผ่าตัดและปราศจากเชื้อในกลางศตวรรษที่ 19 โดยทันตแพทย์ มอร์ดัน ชาวสหรัฐอเมริกาได้ทดลองใช้ DIETHYL ETHER เพื่อระงับอาการปวดของคนไข้ ผ่าตัดเนื้องอกบริเวณใบหน้าได้สำเร็จ กระทั่งราชินีวิคตอเรียของอังกฤษก็ทรงยอมรับและได้ใช้ คลอโรฟอร์มในการแก้ปวดสำหรับการคลอดพระโอรสแฝดของพระองค์ทำให้ความนิยมในการ ใช้ยาระงับปวดเหล่านี้แพร่หลายอย่างรวดเร็ว หลังสงครามโลกครั้งที่สอง โจเซฟ ลิสเตอร์ ค้นพบเทคนิคการทำให้ปลอดเชื้อด้วยกรดคาบอริกสำหรับการผ่าตัด หมอแม็ก ซานเจอร์ (Max Sanger) แนะนำให้เย็บมดลูกด้วยซึ่งขณะนั้นอายุ 28 ปี ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยของ Crede ที่มหาวิทยาลัย Leipzig ได้รายงานในข้อดีของการเย็บมดลูก เมื่อ ค.ศ.1882 รายงานนี้ได้เปลี่ยนแปลงความเชื่อถือดั้งเดิม และลดอัตราการตายของมารดาลง และ ต่อมาอเล็กซานเดอร์ เฟลมมิง ค้นพบเพนิซิลินทำให้การทำผ่าตัดคลอดบุตรมีการเสียชีวิตลดต่ำลงอย่างมาก

การเปลี่ยนแปลงการนำวิธีผ่าตัดคลอดบุตรไปใช้ได้พัฒนาและยอมรับมากที่สุดในช่วง ต้นศตวรรษที่ 20 นี้เองเนื่องจากช่วงเวลานั้นในยุโรปมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ส่งผลให้เกิด สังคมเมืองและอาชีพใหม่ในวงการอุตสาหกรรม สตรีวัยเจริญพันธุ์มีโอกาสดูแลตนเองน้อย ส่งผลให้เกิดอุบัติการณ์ของโรคริกเก็ต (RICKET) ในทารกสูงและเกิดปัญหาการคลอดยาก ตามมาจากความผิดปกติของแขนและขาของทารก อัตราการผ่าตัดคลอดในช่วงนั้นจึงพุ่งสูงขึ้น อย่างรวดเร็วซึ่งแม้ต่อมาความสำเร็จของการนํานมจากสัตว์มาทำเป็นอาหารเสริมสำหรับหญิง ตั้งครรภ์จะทำให้โรคริกเก็ตนี้หายไป แต่ก็พบว่าอุบัติการณ์ของการผ่าท้องคลอดไม่เคยลดต่ำลง เช่นก่อนการพบโรคนี้อีกเลย ประกอบกับมีการพัฒนาเทคโนโลยีที่เกิดจากช่วงสงครามมาเป็น เครื่องมือทางการแพทย์ที่ทันสมัยเช่น เครื่องเอกซเรย์และเครื่องอัลตราซาวด์ ทำให้เพิ่มข้อบ่งชี้ ของการผ่าตัดคลอดมากขึ้น ซึ่งก็มีส่วนไม่น้อยต่อการลดอันตรายของการคลอดในขณะเดียวกัน การตั้งครรภ์และคลอดบุตรที่เคยเป็นเรื่องธรรมชาติก็ได้กลายมาเป็นเรื่องของการแพทย์โดย สมบูรณ์ ในประเทศไทยมีรายงานครั้งแรกเกี่ยวกับการผ่าตัดนี้โดยพันโทหลวงศักดิ์ดา พลรัษฎ์ในปี 2461 การผ่าตัดเป็นผลสำเร็จโดยมารดาคลอดชีวิต ทารกมีน้ำหนักแรกเกิดเพียง 2500 กรัม และมีชีวิตอยู่ได้เพียง 7 วัน ก็เสียชีวิต ต่อมาในปี 2497 มีรายงานครั้งแรกว่า ผ่าตัดคลอดได้ทารกที่มีชีวิตรอด (มานี วิสกุล ; 2515 ; 422)

การผ่าตัดคลอด:ประสบการณ์ที่ถูกลบ

การคลอดได้พัฒนาและเปลี่ยนแปลงอย่างยิ่งเมื่อประเทศไทยเข้าสู่ความทันสมัย การแพทย์แผนตะวันตกได้แพร่ขยายเข้ามาและเปลี่ยนแปลงการรักษาพยาบาลแบบเดิม การ คลอดก็เช่นกันได้ถูกทำให้เป็นการแพทย์สมัยใหม่และมีสูติแพทย์เป็นผู้ทำคลอดและสถานที่ คลอดก็ย้ายมาเป็นในโรงพยาบาลแทน มีเครื่องมือที่ใช้ในการช่วยทำคลอดต่างๆ เช่น การตัดฝี เย็บ การใช้ยาเร่งคลอด ยาชาเพื่อช่วยไม่ให้เจ็บปวดตอนเบ่งคลอดหรือแม้กระทั่งทำคลอด ก็

เปลี่ยนมาเป็นทำนอนหงายบนเตียงขาหยั่ง (LITHOTOMY) และไม่นิยมการอยู่ไฟหลังคลอด เป็นต้น

การผ่าตัดคลอดได้เริ่มกลายเป็นที่นิยมมากในสังคมไทยเมื่อ 10 ปีที่ผ่านมา และได้กลายเป็นทางเลือกการคลอดของหญิงตั้งครรภ์ชั้นกลางถึงสูง ดังเช่น คุณแม่สาววัย 24 ที่ตั้งใจไว้แล้วว่า จะผ่าตัดคลอดแน่นอนเพราะความกลัวเจ็บมากและกลัวจะทนไม่ได้ (ผู้จัดการ, 10 กพ 47)

ตอนใกล้คลอดก็เจ็บท้องหน่วงๆ ยังไม่ถึงเวลาคลอดแต่ก็กลัวคลอดก่อนจึงรีบไปโรงพยาบาล ไปนอนรอคลอดหนึ่งคืน กว่าจะได้คลอดก็เกือบเที่ยง ตอนคลอดหมอวางยาสลบไปเลย ไม่กลัวที่จะไม่เห็นหน้าลูกตั้งแต่ออกมาจากท้องเรา ดีกว่าต้องเจ็บปวดแล้วเกิดอันตรายกับลูกได้ พอฟื้นขึ้นมาพยาบาลเอาลูกมาให้ดู ตอนที่ลูกดูคนครั้งแรก พูดยังไม่ออกเลย ความรู้สึกมันท่วมท้น

เหตุผลที่เธอเลือกวิธีผ่าตัดคลอด

“มันฝังใจมาแต่เล็กผู้ใหญ่พูดถึงการเบ่งลูกว่าสุดๆ แล้วในชีวิตลูกผู้หญิงแล้วยังเคยมีญาติไปคลอดลูกแบบธรรมชาติที่โรงพยาบาลแล้วเสียชีวิต เราก็ก้าวขึ้นไปอีก หญิงที่ผ่านการผ่าตัดคลอดคนหนึ่งกลัวและสามีของเธอก็ให้เหตุผลสนับสนุนการเลือกด้วยว่า “กลัวภรรยาจะทนความเจ็บไม่ไหว เกิดอะไรขึ้นมาก็ไม่คุ้ม การผ่าตัดคลอดจึงเป็นทางออกที่ดีที่สุด”

นอกจากเหตุผลกลัวเจ็บคลอดแล้วเธอให้เหตุผลว่าถ้าคลอดธรรมชาติกลัวรูปร่างจะไม่เหมือนเดิม หลังผ่าตัดคลอดไม่นานก็กลับมาฟิตหุ่นให้เหมือนเดิมได้ภายในเวลาไม่นาน

“ถ้าการผ่าตัดคลอดไม่ดีจริง คนคงไม่นิยม แต่สมัยนี้ใครๆ เขาก็ทำกัน เรามองว่าในเมื่อมันมีตัวเลือกให้แล้วก็สะดวก เราก็ควรทำ เพราะทุกอย่างมีค่าเท่าเดิม ลูกเราก็รักเราเหมือนเดิม การผ่าตัดไม่ได้บั่นทอนความรักที่มีต่อลูกได้ ทุกวันนี้ลูกก็แข็งแรงดีเพราะให้กินนมเอง ถือเป็นการทดแทนที่เราไม่ได้คลอดเขาออกมาด้วยตนเอง คิดว่าท้องต่อไปคงต้องผ่าเหมือนเดิมเพราะมันเหมาะกับเรามากที่สุด แต่คงต้องรอให้คนนี้เดินได้ก่อน”

ประสบการณ์การคลอดแบบธรรมชาติได้ถูกกลบทิ้งไปจากผู้หญิงที่เลือกผ่าตัดคลอด โดยมีทัศนคติที่เป็นลบต่อความเจ็บปวดจากการคลอดที่ตนเองรับรู้มาตั้งแต่เกิด ดังนั้นหลังจากการคลอดแล้วก็พยายามอธิบายความเป็นแม่ของตนเองแบบใหม่โดยชุดคำอธิบายนั้นขึ้นอยู่กับการตีความของผู้หญิง ครอบครัวและชุมชนรอบข้าง โดยนำเอาความเป็นแม่ไปไว้ตรงอื่น เพื่อทดแทนการคลอดปกติที่ควรจะเป็น เช่น ความพยายามเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ การแสวงหาสิ่งดี ๆ มาชดเชยให้ เป็นต้น ไม่มีความรู้สึกและประสบการณ์ทางกายในการคลอดบุตรดังในบทหลังขั้วนี้ว่า

“ ครั้นพอกำหนดครบสามารถ ลมกัมมะชกตก็ผลัดผัน

คู่อัจฉรย์นำเวทนา พระมารดานี้เฝ้าอ่อนในดวงจิต
 ประหนึ่งว่าชีวิตจะปลิดปลดไปจากกาย
 ศรีษะทาร์กก็ทกหายลงเบื้องล่าง ดุจบุคลจัตวางลงเหวธาร
 พระมารดาโดยส่วนลีกรอชั่วบุรุษ ให้หวาดหัวันพรันสุดแสนอนาถ
 ยามเมื่อจะคลอดคลสดออกจากครรภ์
 ประดุจกุญชรขัดมันพลันแล่นออกประตูแคบ
 มารดาเจ็บแสบเจียนสลบนำเวทนา.....
 ยามเมื่อคลอดออกมา แต่พอเห็นหน้าก้นก็รู้ว่าเป็นชาย
 มารดาก็สุขสบายเปรมปราโมทย์ แม่หวังว่าจะให้เข้าโบสถ์บวชเป็นสงฆ์
 แต่นั้นมารดาก็อ่อนประจวบ ประคับประคอง โอเอเบาะมารองให้นุ่มอ่อน
 เอาผ้าอ้อมปูซับซ่อนให้อ่อนกาย กลัวลมพระพายจะพัดถูพระนาภี
 แม้ก็ปรานีด้วยว่าเจ้ายังเยาว์อ่อน..... "

(ถอดความจาก อ.เปล่ง ,แหล่งขวัญบวชนาค)

การตีความการรับรู้ความเจ็บปวดและการให้คุณค่าที่แตกต่างกันของวิธีการคลอดบุตรที่แตกต่าง
 กันนี้คงปฏิเสธไม่ได้ว่าเกี่ยวกับเทคโนโลยีการแพทย์ที่ทันสมัยและบริบทสังคมวัฒนธรรมที่
 เปลี่ยนแปลงไปนี้เอง ที่มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อหญิงตั้งครรภ์ ความเจ็บปวดจากการคลอดที่หญิง
 ทุกคนหวาดกลัวได้ช่วยลดและบรรเทาจากการแพทย์สมัยใหม่ เช่น การฉีดยาบรรเทาปวด ยาชา
 และการผ่าตัดคลอด

อำนาจการแพทย์กับการคลอด

อิทธิพลของการแพทย์แบบวิทยาศาสตร์ได้รับความเชื่อมั่นว่าเป็นระบบการแพทย์ที่ดี
 ที่สุดที่พยายามประยุกต์เอาความรู้ เทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ที่มีประสิทธิภาพ และ
 การจัดรูปแบบองค์กรให้บริการ ทำให้มีการเผยแพร่รูปแบบนี้ไปทั่วโลก (ลือชัย, 2533) จน
 เสมือนว่าการแพทย์สมัยใหม่ได้เข้าไปจัดการ ควบคุมปัญหาทุก ๆ เรื่องของมนุษย์ โดยทำให้เป็น
 ปัญหาทางการแพทย์ (MEDICALISATION) โดยพยายามจัดการมนุษย์ตั้งแต่ก่อนตั้งครรภ์ เกิด
 เติบโตเจ็บป่วยไปจนถึงตาย ความรู้และเทคโนโลยีการแพทย์ใช้อำนาจในการนิยามความหมาย
 ดังกล่าวและใช้กระบวนการทางการแพทย์กำหนดขอบเขตให้เข้ามารวมเป็นอำนาจของ
 การแพทย์สมัยใหม่ ฟูโก (FOUCAULT) เรียกว่า BIOPOWER เป็นอำนาจที่มีลักษณะไม่ต้องใช้กำลัง
 บังคับเหมือนในอดีตหากแต่เป็นอำนาจที่กระทำต่อหน่วยที่เล็กที่สุดในสังคมก็คือร่างกายของ
 บังคับเพื่อควบคุมให้เป็นไปตามที่ต้องการอย่างมีประสิทธิภาพมาก อำนาจการแพทย์จาก
 ความรู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านควบคุมและจัดการประชาชนโดยผ่านการปฏิบัติการใน
 ชีวิตประจำวัน มีการสอดส่อง ตรวจตราร่างกายอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาอำนาจในรูปแบบใหม่นี้
 ได้แพร่กระจายไปทั่วสังคม พรางตัวในเครือข่ายซับซ้อนของสังคม บังคับตกอยู่ภายใต้อำนาจ
 โดยไม่รู้สีกตัวและมีแนวโน้มที่จะยอมรับและปฏิบัติโดยสมัครใจ ดังเห็นได้จากการที่แพทย์ขยาย

อำนาจจากการรักษามาเป็นการป้องกันโรคและส่งเสริมสุขภาพ (HEALTH EDUCATION) เป็นการสร้างความรู้เกี่ยวกับสุขภาพขึ้นมาปลูกฝังประชากรให้ยอมรับและเชื่อถือ ราวกับตนเองเป็นองค์ประธานจึงมีการดูแล สอดส่องร่างกายตนเองอยู่ตลอดเวลาไว้ผู้ควบคุมจนกลายเป็นนิสัย (MINDFUL BODY) จนอำนาจที่แบบยลนี้ซึมซับเข้าไปอยู่ในจิตสำนึกของปัจเจก (GASTALDO, 1997)

ในส่วนของผู้หญิงนั้นการแพทย์ทำให้หญิงต้องพึ่งพิงเทคโนโลยีการแพทย์ มาร์ติน (MARTIN, 1992) ได้เปรียบเทียบการจัดการทางการแพทย์ว่าเหมือนการจัดการทางอุตสาหกรรม โดยมองร่างกายผู้หญิงเป็นหน่วยของการผลิต ควบคุมโดยใช้เทคนิคการแพทย์ที่คล้ายโรงงาน อุตสาหกรรมโดยมีแพทย์เป็นผู้ควบคุม ตัดสินชี้ขาดอีกทีหนึ่ง ในอดีตการตั้งครรภ์และการคลอด ถือว่าเป็นกระบวนการทางธรรมชาติอย่างหนึ่ง (กาญจนา, 2535) แต่การแพทย์สมัยใหม่เข้ามา เปลี่ยนวิธีคิดดังกล่าวและมองว่าการตั้งครรภ์และการคลอดเป็นภาวะผิดปกติหรือเป็นโรคชนิดหนึ่งที่มีความเสี่ยง ต้องใช้การแพทย์สมัยใหม่ (ยศ, 2534) เข้ามาจัดการ กระบวนการคลอดที่เดิมอยู่ในบริบทของครอบครัว การคลอดที่บ้านจึงเปลี่ยนมาคลอดในโรงพยาบาลโดยการแพทย์ ได้ทำให้การคลอดบุตรเป็นเรื่องความทุกข์ทรมาน ความรู้ทางการแพทย์มีฐานความคิดมาจาก ชีวการแพทย์ (Biomedicine) และแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ เฉพาะด้าน (medical expert) การคลอด เป็น abnormal คาดเดาไม่ได้ มีความเสี่ยงต้องใช้เทคโนโลยีช่วยจัดการเป็นเทคโนโลยีในแนวสตรีนิยมมองว่าเป็นอำนาจของผู้ชายที่ใช้ในการควบคุมผู้หญิง เพราะในปัจจุบันผู้ชายเป็นผู้ควบคุมการสืบพันธุ์ (reproduction) ของผู้หญิงที่ผลิตโดยผู้ชาย และผู้ชายเป็นผู้ควบคุมเทคโนโลยีทั้งหมดอยู่ด้วย การใช้เทคโนโลยีจึงเป็นการเพิ่มอำนาจควบคุมให้กับผู้ชาย เทคโนโลยีเป็นมิติหนึ่งในโครงสร้างอำนาจของสังคม และถูกพัฒนาตามความต้องการของผู้ชาย ชนชั้นกลาง

การปฏิบัติการของอำนาจที่กระทำต่อปัจเจกรูปแบบใหม่ หรือวาทกรรมที่สัมพันธ์แนบแน่นกับความรู้ในลักษณะของการสร้างความสามารถหรือกิจกรรมรูปแบบใหม่ๆ ให้กับปัจเจกร่างกายที่ถูกทำให้เชื่อเชื่อ (docile body) ซึ่งถูกสร้างขึ้นมาจากผ่านวาทกรรมใหม่ๆ เกี่ยวกับเรื่องเพศ ล้วนแสดงให้เห็นถึงผลที่เกิดจากการใช้อำนาจ ซึ่งอำนาจสมัยใหม่ไม่ได้ปฏิบัติการโดยผ่านการกดขี่บังคับหรือการจำกัดความสามารถและกิจกรรมที่มีอยู่ แต่โดยผ่านการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ๆ เช่นเดียวกันกับอำนาจการตัดสินใจคลอดเปลี่ยนจากหญิงตั้งครรภ์และครอบครัว มาสู่แพทย์ผู้เชี่ยวชาญ ความรู้และการปฏิบัติการคลอดที่ต้องใช้เทคโนโลยีนั้นอยู่ในเฉพาะในโรงพยาบาลเท่านั้นเมื่อมีการปฏิบัติมากขึ้นเรื่อยๆ จนกลายเป็นปฏิบัติการสังคมที่แพร่กระจายไปทั่วสังคม ได้เบียดขับความรู้และการคลอดแบบอื่น เช่นหมอตำแยและผดุงครรภ์ออกไปจากสังคมในที่สุด อิทธิพลของการแพทย์ต่อการคลอดได้ครอบงำวิธีคิดเกี่ยวกับการคลอดด้วยวิธีธรรมชาติมาเป็นการผ่าตัดคลอดมากขึ้น และขยายไปสู่เรื่องอื่นๆ อีกเช่น การคุมกำเนิด การใช้ฮอร์โมนในวัยหมดระดู เป็นกระบวนการอำนาจในการจัดการทางการแพทย์ต่อร่างกายผู้หญิง (Medicalised body) และหญิงเองก็ยอมรับอำนาจนี้โดยเต็มใจ ย่างต่อแพทย์ในการจัดการควบคุม อำนาจความรู้การแพทย์ตะวันตกได้ถูกเลือกนำเสนอให้กับหญิงตั้งครรภ์ โดยนำเสนอ

ถึงผลดีของเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ช่วยทำให้การผ่าตัดคลอดสะดวก ปลอดภัย รวดเร็ว มีประสิทธิภาพกว่าการคลอดแบบธรรมชาติที่คาดเดาไม่ได้ และปิดบังอำพรางข้อมูลด้านลบของเทคโนโลยีว่ามีผลเสียจากการผ่าตัด เช่น ความเจ็บปวดจากแผลหลังผ่าตัด โอกาสติดเชื้อและพังผืดในช่องท้องหลังผ่าตัด การนอนโรงพยาบาลนานขึ้น ค่าใช้จ่ายสูงขึ้น เป็นต้น

หญิงคนหนึ่งได้กล่าวถึงประสบการณ์หลังผ่าตัดคลอดที่ตนเองไม่เคยคาดคิด (ผู้จัดการ, 2547) เธอไปตามแพทย์นัดทำคลอดทั้งที่ไม่รู้สึกเจ็บท้อง แต่แพทย์ยืนยันว่าคลอดวันนี้เพราะมีมูกเลือด เธอถูกให้น้ำเกลือและยาเร่งคลอดจนเที่ยงวันยังไม่ปวดท้องแต่ถุงน้ำคร่ำแตกมีน้ำเดินจน 5 โมงเย็นก็ไม่เจ็บท้อง แพทย์จึงตัดสินใจให้ผ่าตัดเพราะถุงน้ำคร่ำแตกแล้วโดยอ้างว่า “เด็กจะไม่มีอากาศหายใจ และเด็กไม่ยอมกลับหัว”

“เวลานั้นเราไม่มีทางเลือกอื่นก็ให้หมอผ่าตัด ตอนไปถึงห้องผ่าตัดเราขอให้หมอวางยาสลบ แต่หมอบอกว่ายาสลบจะมีผลถึงลูก วิธีบล็อกหลังจะดีกว่า หลังจากบล็อกไม่ถึง 2 นาทีก็ทำการผ่าตัด หมอผ่าตัดไปก็บอกว่าทำอะไรไปถึงไหนแล้ว ในที่สุดก็ได้ยินเสียงเด็กร้อง”

เธอบอกว่าตอนผ่าตัดนั้นไม่เจ็บเลยต่อเมื่อยาหมดฤทธิ์จึงเข้าใจว่า คำว่า “ทนพิษบาดแผลไม่ไหวจนถึงแก่ความตาย” นั้นเป็นอย่างไร

“มันเจ็บมาก เจ็บอยู่ตลอด 2-3 วัน เดินไม่ได้ เวลาไอหรือจามก็กระเทือนถึงแผล ต้องขอหมอฟันมาช่วยบรรเทาความเจ็บปวด ไข้มอร์ฟีนโอเวอร์โดส (over dose) จนหมอบอกว่าหมดโควต้าแล้ว มิฉะนั้นจะติดยาได้”

เธอต้องใช้เวลา 45 วัน กว่าแผลจะหายดี จากนั้นจึงจะอยู่ไฟได้ เมื่ออยู่ไฟแล้วรู้สึกร่างกายดีขึ้น และยังบอกอีกว่า หากคลอดเองจะสามารถอยู่ไฟได้ภายใน 7 วันหลังคลอด เธอคิดว่าการอยู่ไฟจะช่วยทำให้ร่างกายกระชับและไขมันต่างๆละลายอย่างรวดเร็ว

“หลังจากมีประสบการณ์การคลอดมาแล้ว ทุกวันนี้ดิฉันจะบอกเพื่อนๆ คนรู้จักว่าถ้าร่างกายแข็งแรงไม่มีปัญหาจริงๆ ให้คลอดเองจะดีกว่าเพราะนอกจากเราจะได้ความรู้สึกของการเป็นแม่อย่างแท้จริงแล้ว ร่างกายยังฟื้นตัวเร็ว”

เทคโนโลยีการคลอดของแพทย์ตะวันตกสมัยใหม่ได้เข้ามาเปลี่ยนแปลงวิธีการคลอดจากเดิมที่หญิงมีความสามารถและคลอดได้เอง (active) มาเป็นผู้ถูกกระทำ (passive) ลดทอนศักยภาพของร่างกาย (body capacity) ลงกลายเป็นร่างกายที่ไม่สามารถคิดและตัดสินใจได้เอง (Davis-Floyd, 1994) แพทย์ผู้เชี่ยวชาญกลายเป็นผู้ตัดสินใจแทนและเป็นไปตามใจของแพทย์ ร่างกายกลายเป็นเพียงวัตถุ (object) ที่ถูกครอบงำด้วยกระบวนการของความรู้ทางการแพทย์ ความหวาดกลัวอันตรายจากการคลอดบุตรถูกลดทอน แปรเปลี่ยนมาเป็นเพียงความกลัวการเจ็บปวดจากการคลอด (labor pain) เพียงอย่างเดียวเป็นการทำให้หญิงสูญเสียอำนาจและการเป็นผู้เลือกตัดสินใจด้วยตนเองมาเป็นเพียงวัตถุของเทคโนโลยีการแพทย์ได้ วิธีการผ่าตัดคลอดได้กลายเป็นเครื่องมือในยุคนิยมที่สำคัญที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง แพทย์นำมาใช้เพราะเทคโนโลยีการแพทย์ที่ได้พัฒนาอย่างมาก และแพทย์เองก็สะดวกสบายต่อการบริหารจัดการ และในขณะเดียวกันอำนาจของการแพทย์สมัยใหม่ที่มีพลังในการลดความ

เจ็บปวดจากการคลอดได้จริงและมีประสิทธิภาพ จนหญิงตั้งครรภ์นำมาใช้อย่างแพร่หลายจนรู้สึกราวกับว่าเป็นผู้กำหนดชีวิตตนเองได้แม้กระทั่งความเจ็บ ที่แต่เดิมไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้

สรุป

ประสบการณ์การคลอดบุตรเป็นประสบการณ์สำคัญของหญิงและเป็นประสบการณ์ร่วมของมารดาและลูกที่เป็นความรู้และผัสสะที่รับรู้ร่วมกันและก่อร่างสร้างความผูกพันสายใยระหว่างแม่กับลูก การนำเทคโนโลยีการแพทย์ที่ทันสมัยเข้ามาใช้ในระยะแรกเพื่อลดอัตราการป่วยและการตายของมารดาและเด็กจากการคลอดได้อย่างมีประสิทธิภาพ นับว่ามีประโยชน์มาก แต่การใช้อย่างมากเกินความจำเป็นย่อมเกิดอันตรายและลดทอนประสบการณ์ตามธรรมชาติของมนุษย์ลง ดังพระธรรมปิฎกได้กล่าวไว้ว่า “เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือขยายวิสัยของอินทรีย์ของมนุษย์คือทำในสิ่งที่อินทรีย์มนุษย์ทำไม่ได้” แต่เมื่อเทคโนโลยีถูกนำมาใช้มาก ๆ เข้าก็มีอำนาจเหนือจิตใจและพัฒนาของมนุษย์ เช่นเดียวกับอำนาจการแพทย์ที่ได้เข้ามาเปลี่ยนวิธีคิดของหญิงตั้งครรภ์โดยสามารถลดความเจ็บปวดจากการคลอดแบบธรรมชาติที่หญิงทุกคนต้องประสบมานาน ประสิทธิภาพนี้เองที่ยิ่งทำให้อำนาจของการแพทย์ได้รับการยอมรับด้วยความเต็มใจจากหญิงตั้งครรภ์ ได้แพร่กระจายความคิด อุดมการณ์ไปในสังคม ซึมซับเข้าไปในร่างกายของหญิงยาวนานตั้งแต่ก่อนตั้งครรภ์ และมีผลทำให้อำนาจการแพทย์ยิ่งมั่นคงขึ้น ความหมายการคลอดและความเป็นแม่ที่เปลี่ยนแปลงไปในสังคมยุคทันสมัยนี้จึงเป็นสิ่งที่ควรทำความเข้าใจทั้งผู้ให้บริการและผู้รับบริการ ความสะดวก ปลอดภัยที่หญิงตั้งครรภ์และครอบครัวต้องการโดยเลือกการผ่าตัดคลอดโดยมีข้อมูลไม่ครบถ้วนและรอบด้าน แม้ผลที่ได้ที่พึงพอใจทั้งสองฝ่าย แต่คำถามที่น่าสนใจก็คือเราได้กลายเป็นวัตถุอย่างเบ็ดเสร็จ และลดทอนความ “มหัศจรรย์” ของชีวิตทั้งไปอย่างไม่ใยดีหรือไม่

เอกสารอ้างอิง

- กมล สังขวาสิ (2520) การผ่าท้องทำคลอดในสูติศาสตร์หัตถการ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กาญจนา แก้วเทพ (2535) ม่านแห่งอคติ. กรุงเทพมหานคร: สูดจิตออฟเซต.
- กุลวีร์ ปรากฏพรพิพัฒน์ แนวคิดและจริยศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเพศในพุทธศาสนาเถรวาท. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2545.
- โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ เจ็บไข้ได้ป่วย ในเอกสารการสอนชุดแนวคิดไทยหน่วยที่ 12-15 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาศิลปศาสตร์.
- ไชยันต์ ไชยพร ผู้หญิงกับความรู้ในประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมืองตะวันตก: ว่าด้วยวาทกรรมแห่งอุปสรรคของความรักระหว่างโซเฟียกับโซเฟีย. ในผู้หญิงกับความรู้ภาคสอง (สินีห์ สิทธิรักษ์ บรรณานิการ) โครงการสตรศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2546:53-79
- ฉลาดชาย รมิดานนท์ (2545) มนุษย์ วัฒนธรรม อำนาจและสิ่งแวดล้อม เอกสารอัดสำเนา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ลือชัย ศรีเงินยวงและปรีชา อุปโยคิน (2533) พฤติกรรมของระบบการแพทย์ในภาคกลางและการเปลี่ยนแปลงในทวิทอง หงษ์วิวัฒน์และคณะ (บรรณานิการ). พฤติกรรมสุขภาพ. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วารุณี ภูริสินสิทธิ์ (2545) สตรีนิยม ขบวนการและแนวคิดทางสังคมแห่งศตวรรษที่ 20 สำนักพิมพ์คบไฟ กรุงเทพฯ.
- วิโรจน์ ตั้งเจริญเสถียร (2541) รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์แบบแผนการคลอดบุตรในโรงพยาบาล ปี 2533-2539. สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข กรุงเทพฯ.
- ยศ ตีระวัฒนานนท์และคณะ (2546) ผลดี ผลเสีย การฝากครรภ์พิเศษในโรงพยาบาลของรัฐ. วารสารวิชาการสาธารณสุข ปีที่ 12 ฉบับที่ 4 เดือนกรกฎาคม-สิงหาคม 2546.
- ยศ สันตสมบัติ (2535) แม่หญิงลีชายตัว: ชุมชนและประเด็นในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ตุล-โยทะกา.
- พระไตรปิฎกฉบับประชาชน. สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค. เล่มที่ 18 ข้อที่ 297 หน้า 121.
- พระธรรมปิฎก โอทีภายไธวัณธรรมแห่งปัญญา กองทุนการศึกษาเพื่อสันติภาพ . 2539:6-7.
- เยาวลักษณ์ ชัยนการ (2539) ความรู้แบบตำรับหลวงเรื่องครรภ์รักษาในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พนา พวงมะลิ (2541) การผ่าตัดคลอดทางหน้าท้อง: ค่านิยมของหญิงตั้งครรภ์. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พัชรา วิชัยดิษฐ์ (2540) ปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับการตัดสินใจเลือกผ่าตัดคลอดทางหน้าท้องของมารดา. มหาวิทยาลัยมหิดล วิทยานิพนธ์สังคมศาสตร์มหาบัณฑิต
- ปิยะ หาญวรวงค์ชัย วิโรจน์ ตั้งเจริญเสถียร จงกล เลิศเชียรดำรง สุรัช วิริยะมนตรี (2541). การคลอดบุตร และการผ่าท้องคลอดในโรงพยาบาลศูนย์และโรงพยาบาลทั่วไปในประเทศไทย กรุงเทพฯ สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.
- สายพิน ศุภทรมงคลและคณะ (2541) สำนวทฤษฎีร่างกาย. ในปริตดา เฉลิมเผ่า กอนันต์กุล (บรรณานิการ). เมयर่าง - พรางกาย : ทดลองมองร่างกายในศาสนา ปรัชญาการเมือง ประวัติ

ศุภสตร์ ศิลปะ และมานุษยวิทยา, กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คนไทย.

อนันท์ นาคคง คนตรึงงานบวช: ปรัชญาการณและความคิดคล้าย ในเอกสารประชุมวิชาการดนตรี ครั้งที่ 3
วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล 2541: 50-71.

อภิญา เพื่องฟูสกุล (2543) รายงานการวิจัยเรื่องอัตลักษณ์(Identity): การทบทวนทฤษฎีและกรอบ
แนว

คิด, คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
ปริทรรศน์. ผู้หญิงชอบฆ่ามากกว่าเบง. หนังสือพิมพ์ผู้จัดการวันอังคารที่ 10 กุมภาพันธ์ 2547
หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2547

Chaweewan Yusamran. (2003) Decision Making regarding Cesarean
section among Thai pregnant
woman. Graduate school, Chiang-mai University.
National Library of Medicine, Cesarean section- A brief history.
http://www.nlm.nih.gov/exhibitor/caesarea_3.html

Gastaldo D. (1997) Is health education good for you? Re-thinking health
education through the
concept of biopower. Foucault, Health and Medicine. Edited by
Alan Peterson and Robin
Benton. Routledge.

Jagger, E. (2000) Consumer bodies. In P.Hancock et al. (eds) The Body,
Culture, and Society.
Open University, PP45-63.

Jordan, B. (1997) *Authoritative Knowledge and its construction in
Childbirth and Authoritative
Knowledge* : Cross cultural perspectives edit by Robbie E. Davis-
Floyd and Carolyn
F.Sargent. University of California Press.